

Вітаємо!

Лавреати Народної премії України імені Тараса Шевченка за 2021 рік

У день святкування 30-річчя Незалежності України в Києві, біля пам'ятника Великому Кобзареві, урочисто нагородили цьогорічних лавреатів високої Народної Шевченківської відзнаки. Як відомо, щороку її вручає Комітет з нагородження Народною премією України імені Тараса Шевченка, у складі якого – вісім Шевченківських лавреатів, під керівництвом видатного українського поета, державного і громадського діяча, голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка Павла Мовчана. Лавреати отримали дипломи та красиві медалі з портретом молодого Шевченка, виготовлені зі срібла з позолотою, а також грошову премію.

Отже, лавреатами почесної нагороди за 2021 рік стали:

Видатний поет, народний артист України, академік **Андрій Демиденко** (м. Київ) – за вірші до кантати “Поле моєї пам’яті” та глибинне розкриття теми Голодомору 1933 року;

Народний артист України, художній керівник і головний диригент академічної капели “Почайна” Києво-Могилянської Академії **Олександр Жигун** – за духовно-музичне і патріотичне виховання українців та високу виконавчу майстерність;

Видатна українська письменниця, авторка прозових та публіцистичних книг **Наталія Дзюбенко-Мейс** (м. Київ) – за поетичну книгу “Сковорода”.

На святі прекрасні, високодуховні твори, зокрема на вірші Тараса Шевченка, співала капела “Почайна”, свої вірші проникливо читали Андрій Демиденко та Наталія Дзюбенко-Мейс, чим викликали щирі овації публіки, яка зібралася на це шляхетне свято. А завітали сюди відомі поети, прозаїки, перекладачі, митці, науковці, державні та громадські діячі.

Щиро вітаємо достойних лавреатів зі знаменною подією!

Слово про Слово

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС, лавреатка Народної премії імені Тараса Шевченка

Коли ще Слово Богом не було,
Коли здавалось, що воно заснуло,
Змертвіло передавлене крило,
Отрутою впеклось чуже жало,
Бо першим піднімалося під кулі.
В ристалищах народів і держав
Воно являлось привидом повстання,
То дух його із праху воскресав,
Молитвою ярів у небеса,
Завжди, немов уперше... Як востанне.
Воно сіяло в світлих образах.
По місяця холодній пекторалі
Котилася зажурена сльоза,
А крізь віки усміхнений Кобзар
Проносив золоті свої скрижалі.
Похідним маршем, рокотом бандур
Верталось до рідної господи
Під пильним зором хижих диктатур,
Імперій і часів порвавши мур,
Зростало Слово зі своїм народом.
...Та знов війни кривавий ятаган
Свої криві пропалоє дороги,
Немов із пекла сочиться дурман,
Але співає сонячний Майдан.
У ріднім Слові воскресивши Бога.

ГРИГОРІЙ ФІЛІПЧУК

2

ГАЛИНА ДАЦЮК

6-7

ПАВЛО МОВЧАН

11

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі – ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулих тижнів на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.
2. Музиченко Олександр Дмитрович – 800 грн.
3. Шульга Борис Дмитрович – 400 грн.
4. Стасик Юлія Іванівна – 100 грн.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

У святкові дні відновленої Незалежності України знаковим стало відкриття виставки відомого українського художника, лауреата Шевченківської премії Валерія Франчука на Тарасовій (Чернечій) горі в Каневі.

Самобутній у своєму таланті, небайдужий до суспільної справи й долі України, Франчук постає як автор унікальної “Шевченкіани”, трагедійної історіософічної серії картин українського Голодомору-геноциду, захопливих, омріяних ліричною поезією пейзажів рідного краю. Художник-громадянин, гідний син свого Роду і Народу, який нині посідає належне місце в сузір’ї тієї високої української інтелігенції, що викреслює вогонь благородних сенсів служіння своєму Українському народу та національній культурі. Зрештою, Валерій Франчук не пішов у політику, хоча турбулентність державного життя та суперечливість і часто несправедлива навколишня дійсність могли б заштовхнути його в цю нуртуючу вирву “вибору без вибору”. Однак, на щастя, він залишився тим, що практично доводить правдивість знаменитої тези Аристотеля, що “все людське є політичне”, не ставши осторонь шляху важкої борні за кращу долю України. Місцем боротьби для художника стала його творча майстерня, волонтерська нива “Просвіти”, активне “ходіння в народ” як будителя і бунтівника українського духу. Для системи (і не тільки) він завжди був “незручною людиною”, бо в ньому ніколи не згасав промінь людської доброти, честі, самоповаги й поваги до суверенного права “іншого”.

Складний життєвий шлях його репресованої родини навчив, дякувати Богу, долати тернові загати і творити себе через “не могу”. Лише з сьомого разу Франчук здолав “планку” високої (для того часу!) Шевченківської відзнаки, не ставши (до його честі) заподадливою служкою “мистецької” академічної бюрократії. Він належить до тієї пасіонарної категорії мистців, що прагне постійно “виходити” за межі професійного середовища, стверджуючи етичне покликання Музи – “олюднення” українського Серця. Здається, що весь свій талант, культурні доробки, творчі задуми та натхнення Валерій пропускає через критерій високості національної Ідеї. І це не є міфологією, оскільки завжди пам’ятаю, що всі свої художні творіння він намагався пов’язати з минулим, сучасним і майбутнім України, долею, красою, трагедією і звитягою рідного Народу.

Там, на священній для кожного українця Тарасовій горі, відкритість Франчукового світосприйняття була особливо відчутною, коли лунало слово про Кобзаря, коли вшановували пам’ять Олекси Гірника – самоспаленого національного борця проти московської неволі, коли презентували прекрасні авторські роботи. Мене завжди захоплювала його непогамованість чинити Добро. Тому з такою широкою радістю і моральним обов’язком він старався того святкового Дня встигнути на урочисте дійство, що по обіді 24 серпня відбувалося вже біля Київського Шевченка, де просвітня громадськість нагороджувала цьогогорничного переможців Шевченківської народної премії: Андрія Демиденка – українського поета-пісняра, народного артиста України; Наталю Дзюбенко-Мейс (“Сковорода”). Поєми, балади, цикли, поезії. До 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди); Олександра Жигуна – художнього керівника народної академічної хорової капели “Почайна”.

Згадую ці миттєвості великого Дня Незалежності, нескорених і мужніх Воїнів, високодостойних Людей, від спілкування з якими спалахує душа, і стаю гордим за

Місія служіння Україні

талановитих та патріотичних українців, за свою Державу. Такі люди златні і мають моральне право виховувати Націю, творити політику, бути завжди затребуваними, бо їхній життєвий чин – приклад для наслідування.

І річ не в тому, що їх завжди було замало, а вікова бездержавність витолочувала “передні ряди” Українського народу. Біда (так є і понині) в тому, що вже за часів відновленої Незалежності їх часто (свідомо) не помічали, ігнорували, витісняли. Вони – “незручні”. Фінансово-політична влада олігархія або “приручала” інтелігенцію, або її викидала на узбіччя суспільних процесів. Дуже правдоподібно це звучить у перекладі Д. Павличка сонетів Шекспіра: “Перед надсилою художество німіє, / А дурень мудрому відмірює права”.

У здоровому суспільному середовищі провідна верства має бути в основі національного прогресу. Вона формує ідеологію БУТТЯ Нації, опираючись на історичну традицію, ментальність, культуру, світоглядні цінності, мету і прагнення конкретного народу, впроваджує досвід, знання, досягнення “інших”. Проте існують альтернативи, коли політичні авторитарні, тоталітарні устрої зводять нанівець роль цієї верстви (інтелігенції). Тоді відбуваються деструктивні дії, направлені на приручення, підкуп, залякування, знищення вільнодумної частини суспільства.

У недемократичних державах ця креативна меншість не підтримується, оскільки за своєю природою вона виконує суспільну місію виховання народу. Звісно, напівосвіченим народом завжди легше керувати, утримувати владу. В Україні феномен “напівосвіти”, що виник в Європі наприкінці XIX ст., не зник за часів Незалежності. Навпаки, ця ідеологія стала активно впроваджуватися, коли на політичній ар-

хоче вчити народ, мусить бути розумом обиле”. Чітко описували якість правління Київської держави візантійські хроніки: “у Русів вождь завжди називався віщим, що означало мудрий, всезнаючий або пророк”.

Справді, знання, ідеї, “провідна думка” вважалися двигуном суспільного життя. “Без них все мертво і гусно”, – зазначав Г. Сковорода.

Україна, поставши проти небезпечного ворога – Росії, потребує не лише формально якісної освіти. Дуже важливо виховувати народ історичною правдою, зберігаючи національну пам’ять, передаючи її наступним поколінням. Бо “всакій, хто опиниться поза межами правди не може бути щасливим”, – говорив Сенека.

Історія народів, їх майбутнє ніколи не будуть істинними, якщо вони писатимуться завойовниками. Папа Іван Павло II, перебуваючи з візитом в Україні, наголошував, що кожен народ пише власну історію своєю душею. Однак історія пишеться не лише для знань. Вона – учитель життя, орієнтир майбутнього і має слугувати благому. Бо “добре робити історію важче, ніж гарно її писати”, – зазначав М. Грушевський у праці “На порозі нової України”.

Історичну пам’ять не можна фальшувати чи відмовлятися від неї, адже тоді розвиток народу перетворюється на “політ метелика на фальшиве світло”. Деградація, кволість, занепад націй і держав починалися якраз із притуплення прагнень пізнавати правду про своє минуле і сенс свого життя, віддавши це суверенне право в руки чужинцям. Тоді народ позбувається не тільки розуму (рацію), але й почуття гордості та гідності, що виховуються і самовиховуються історичними звичаями, злочинами предків, героїзацією славетних, досягненнями національної культури, рідної держави.

Наталія Дзюбенко-Мейс, Андрій Демиденко, Павло Мовчан, Олександр Жигун

ні з’явився олігархат. Головні принципи конституційної доступності до якісної освіти перестали діяти, що на перспективу означає створення такого суспільства, в якому домінуватимуть не активні громадяни, а пасивні, послушно-патерналістські “суб’єкти” без критичної складової думки та дії, що суттєво суперечить кантівській філософській педагогіці – основі сучасної європейської інтелектуальної традиції. Політичні сили, метою яких є фетиш влади, наживи, багатства, не потребують “інакodomства”, не терплять людей учених, культурних, творчих. Освічене громадянське середовище не є для них комфортним, оскільки сам мусиш бути таким. Понад те, висока культурність завжди загрожує владній недолугості. Тому, коли в довоєнні та воєнні періоди сучасної України частка на науку становить лише 0,16–0,2%, очевидно стає мета цього аморального “шлюбу” влади та олігархату.

Український досвід засвідчує, що при неосвічених зверхниках та малокультурності мас соціального прогресу бути не може. Якісні зміни в продуктивних силах, науці, освіті, культурі, медицині відбуватимуться лише там, де впроваджуються ідеали просвітництва. Давньоруський мудрець Д. Заточник стверджував, що “як дуб кріпиться корінням, так держава утримується думкою мудрого володаря”, а “той, хто

Минуле – ціннісний стрижень, який формує національну ідентичність, повагу і любов до свого народу, консолідує суспільство, захищає від зовнішніх та внутрішніх загроз. Ідентичність оберігають, зміцнюють, розвивають, адже втрачаючи її, народ зникає, розчиняється серед “інших”.

Національне “Я” завжди захищали незначні групи пасіонаріїв. Тому до інтелігенції мусить бути особливе ставлення держави і суспільства. У французького філософа Г. Лебона з цього приводу є повчальне тлумачення про “обезголовлені” нації, що втрачають своїх перших 50 учених, поетів, художників, музикантів, артистів... Бо тоді це тіло без душі. Людський капітал – головний складник національного багатства. І. Лисяк-Рудницький стверджував, що “коріння виходу із кризи в людях, які продукують і пропагують національні цінності” і є захисниками суверенності. Місія української інтелігенції (не “толочкознавців”) щодо захисту “свого” є надзвичайно актуальною, зважаючи на гуманітарну експансію конаючої імперії проти України. Іван Драч наводив метафоричний образ цього духовного покряпачення, нагадуючи, що ікона Володимирської Божої матері була поцуплена з Вишгорода на “Північ”, а Боска Ченстоховська – на “Захід”. Нам же залишено Чорно-

бильську. Бо доля бездержавних – зрощувати чуже.

М. Трубецької (учений-білоемігрант) у роботі “К украинской проблеме” майже сто років тому писав, що на межі XVII–XVIII століть відбулася українізація “великоруської” культури. Київська українська культура, братські школи і Києво-Могилянська Академія остаточно закріпили українську традицію.

Це лише невелика частка величезного енергетичного інтелектуального, духовного масиву, що впродовж століть здобував чужинський культурний ґрунт. Робилося це силою, наругою, агресією, війною, колонізацією. А ще – величезною брехнею і фальшуванням української та “власної” історії, особливо з боку Московії. Так, 4 грудня 1783 року Катериною II видано указ про “Комісію для складання записок про давню історію, переважно Росії”. Йому передувало ознайомлення царіці з архівними матеріалами, від яких вона жахнулася. Виявилось, що держава-імперія немає історії, а її замінює збірка кількох примітивних байок. Тому головне їхнє завдання – з’єднати історію Росії з історією Київської держави.

Проте, будучи тоді “перегноєм” для розвитку “інших”, нежеже залишатися такими в роки Незалежності. Тому абсурдними є намагання продовжувати таку політику донині. На жаль, вона ще знаходить своїх прихильників в Україні на рівні церкви, освіти, науки, ЗМІ, владних інституцій.

Інколи до цього спонукають ті, хто мав би захищати національні інтереси, окреслювати ціннісні орієнтири для майбутніх поколінь українців. Бо важко усвідомлювати такі запропоновані “вартості”, коли “легендами” нації стають ті, хто ще в надвечір’я “ублажал” Путіна, вбивцю Українського народу, а вранці вже отримує високі нагороди від імені того ж Народу. Або хіба можна прирівнювати Героя України Назарія Яремчука, який Українською Піснею зробив для України більше, ніж багато політичних партій, разом узятих, з іншим новоформатним “героєм-лунастиком”. Чи не на чужинський млин лиємо воду, коли Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка намагається (за словами Д. Донцова), “викинувши саму суть Шевченкових ідей, робити з нього “видушену цитрину”. Тоді зрозумілішою стає настирливість частини внутрішнього політичного й інтелектуального “бомонду” щодо визнання Державою “національним надбанням” російської культури та мови, отже, й російської ідентичності. Це непрості виклики, оскільки формуються всередині, часто на верхніх поверхах, в надії, що інформаційно зомбоване “руськомірством” і недостатньо національно свідоме суспільство буде здатне проковтнути отруту “московської блекоти”. Не виїде. Українці свідомі того, що “чим більша покора, тим більше гнуть у баранячий ріг”, і не збираються затикувати ворогам “многая літа”. Бо Українцям Богом даний єдиний шлях – не до ганьби, а до СЛАВИ.

Рівненські просвітяни: “Нам є чим пишатися і за що боротися!”

Мирослава ЖОВТАН,
членкиня ради Рівненського
міського товариства “Просвіта”

У День Державного прапора України, напередодні 30-ї річниці незалежної Української держави, рівненські просвітяни провели урочисту академію. Членів ГО “Рівненське міське об’єднання товариства “Просвіта” та обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” в міському Палаці культури об’єднало не тільки Шевченкове ім’я, а й биття в унісон українських сердець і щирість помислів – вшанувати людей, які виборювали незалежність України, нагадати всім і собі, наскільки важливо бути разом у будні й свята – заради України.

Нагороди від Православної церкви України, від Всеукраїнського товариства “Просвіта”, від обласної і міської просвітянських організацій, чудові концертні номери від Рівненського міського Палацу культури, спогади учасників просвітянського Відродження – усе це створило патріотичний простір, у якому кожен відчував свою причетність до творення держави.

Вітання від архієпископа Рівненського і Острозького Іларіона передав секретар Рівненської єпархії отець Сергій Лучанін і

вручив відзнаки Православної церкви України борцям за незалежність України в ХХ столітті, фундаторам Рівненської “Просвіти” та Народного Руху України: орден святої рівноапостольної княгині Ольги – Євгенії Гладунової та Ірині Міської; медаль Архистратига Михаїла – Зої Дідич; медаль “За любов і жертвність до України” – Тетяні Піяр.

Голову Рівненського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Івана Ветрова за заслуги перед Помісною церквою України, за працю на благо Української держави нагороджено орденом Архистратига Михаїла II ступеня.

Серед нагород за відданість справі відродження Української держави та духовності – митрополіти грамоти просвітянам Мирославі Жовтан, Лілії Овдійчук, Галині Коломис, Наталії Савчук, Миколі Мичаку та архієрейські грамоти просвітянам Людмилі Босик, Ларисі Ткач, Людмилі Грекул, Михайлу Гриневику.

Прозвучали святкові вітання від очільників міської та обласної “Просвіти”. Іван Ветров та Катерина Сичик – це люди, які сьогодні своїми ідеями, справами, умінням згуртувати і повести утверджують просвітянський рух у Рівненському краю. Іваном Ветровим від імені голови Всеукраїнського товариства Павла Мовчана було вручено медаль “Будівничий України” рівненському громадсько-політичному діячу, борцю за незалежність України в ХХ столітті Миколі Вельгусу; почесну грамоту ВУТ отцю Сергію Лучаніну, композитору Андрію Пастушенку, науковцю Лілії Овдійчук та Петру Кралюку, письменнику, художнику Валерію Войтовичу, дослідниці, вчительці Валентині Тумаш. Почесні грамоти обласного об’єднання “Просвіти” отримали членкині вокального ансамблю “Посесетри” (керівниця ансамблю – ві-

дома просвітянка Мирослава Косарева). Катерина Сичик вручила подяки ГО “Рівненське міське об’єднання товариства “Просвіта” головам первинних просвітянських осередків, педагогам, які активно долучаються до просвітянського руху в Рівному.

На академії було презентовано Календар патріота, який створила до 30-річчя Незалежності Ірина Сичик. Молодою просвітянкою вже видано “30 біблійних істин” для жінок, чоловіків та дітей, оригінальні патріотичні листівки. У патріотичному календарі – пам’ятні дати для українця, церковні свята та важливі для нас події із різних сфер суспільного життя України – від створення громадських організацій, музичних гуртів до спортивних перемог

українців. Календар патріота є однією із “30 справ” – освітянсько-просвітянського проєкту до 30-річчя Незалежності.

Щира вдячність тим, хто художньо прикрасив святкову академію, – зразковому ансамблю танцю “Кралечка” міського Палацу культури (керівниця Тетяна Волкова); зразковому ансамблю музично-естетичного виховання “Ладоньки” міського Палацу культури (керівники Людмила Панащук та Вікторія Панащук); солістці зразкового естрадного хору “Даренбі” Яні Герасимчук (музичний керівник Ірина Пасічник); зразковому ансамблю класичного танцю “Флеш” (керівник Дарина Гриценюк); театру читця “Едельвейс” (керівник Валерія Супонькіна-Лагнюк); народному аматорському хору “Горинь” (керівник Михайло Назаренко, музичний керівник Богдан Турко, диригент – Валентина Власюк).

Щедрого нового року життя – на врожай, на мирні дні, на мудрі рішення, на єднання українських сердець, на Божу підтримку – бажали на урочистій академії рівненські просвітяни нашій неньці Україні! Дай Боже!

Хода пам’яті за героїв, які дарували нам Незалежність

Світлана МАСЛОВСЬКА,
в. о. голови Чернівецької обласної
“Просвіти” ім. Т. Шевченка

У кожній державі історія різна. В Україні – особлива, бо велика її частина полита кров’ю, страждання, перекручена і навіть вкрадена московитами. Та впродовж віків небайдужа горстка справжніх патріотів вела народ до Незалежності. Бо ми – козацького роду – за Волю й Свободу боротимемося до кінця. Кризь терни, випробування й виклики! У радянські часи – найжорстокіші, коли борців за волю України знищено чи не найбільше...

У час 30-ліття Самостійності держави саме вони – головні Герої Незалежності, а ще ті, хто стояв біля її витоків у 1989–1991 роках, ризикуючи бути ув’язненим за вільні думки або знищенням радянською машиною. А ще ті, хто нині на рубежах українських кордонів з вічним ворогом-агресором – Московією, яких путінський підданий бриває навіть у День Українського Прапора, у День Незалежності України.

Ім – вічна слава, шана, честь і захід, організований Заставнівською, Буковинською “Просвітою” імені Тараса Шевченка “Пам’ятаймо тих, кому вдячні за Незалежність”.

Учасники бойових дій російсько-української війни, воїни “афганці”, священники, волонтери, просвітяни краю, у тому числі активісти, які стояли біля витоків

Незалежності та “Просвіти” на Заставнівщині (Буковина), пройшли ходою пам’яті вулицями м. Заставна, зупиняючись, аби помолитися, вшанувати та поставити лампадки – біля пам’ятних знаків Героям Небесної Сотні, жертвам сталінських репресій і політв’язням та Хреста Пам’яті загиблих воїнів на сході України.

Перша зупинка – пам’яті жертв Революції Гідності. Зібрання відкриває голова Заставнівської “Просвіти”, в. о. голови Чернівецької обласної “Просвіти” Світлана Масловська. Короткий екскурс історією здобуття волі українцями, “Отче наш” – від священників ПЦУ Свято-Миколаївського храму м. Заставна о. Василя Пазюка та церкви Успіння Пресвятої Богородиці с. Товтри о. Юрія Чекановського і слово – першому голові Заставнівської “Просвіти” (на той час Товариство української мови імені Тараса Шевченка) у переддень Незалежності – Іллі Гайдею. Це він і його однодумці наприкінці 80-х років несли просвітницьку місію на Заставнівщині: збирали людей у райцентрі, у селах, де співали заборонених пісень, відроджували традиції, вившували синьо-жовті прапори, освячували їх, формували українську думку, Церкву, національну ідею. За патріотизм, активну громадянську позицію, особистий внесок у фундацію Незалежності України на Заставнівщині – похвальні

грамоти від Буковинської “Просвіти” вручені Іллі Гайдею та його побратимові, активісту Володимирі Зюлковському, який, будучи молодим хлопцем, теж ризикував потрапити, як мінімум, у немілість тодішньої радянської влади. Далі хода рухається до другої зупинки – “Чорного хреста”, спорудженого на честь жертв сталінських репресій. Молитва – і слово істориків-дослідників, поетів, волонтерів Юрію Кушніру. У спогадах із досліджень Миколи Черешнюка ми вкотре повертаємося в часи жорстокого знищення політв’язнів, у тому числі жителів Заставнівщини. Про це все сказано в книзі Черешнюка, що є в бібліотеці, яку нинішня влада відкрила... Слушне зауваження місцевій владі і щодо назв вулиць у Заставні, які й досі носять імена вбивць і які давно треба поміняти відповідно до Закону про декомунізацію.

Третя зупинка – Хрест пам’яті, споруджений на знак шани загиблих у російсько-українській війні на сході України (2014–2021), поминальна паныхида від священників і слово від о. Василя Пазюка, який сказав у своїй промові про те, що Незалежність України – дар Божий, який вимолити й вибороти для нас наші боголюбиві й свободолюбиві предки та сучасні Герої. “Святкуючи незалежність, схиляємо голови перед їхньою пам’яттю і просимо у Господа для них Райських Осель...”

Про героїзм своїх побратимів на сході України, привернення уваги влади й суспільства до тих, хто повернувся з війни, мовив голова ГО “Учасників бойових дій російсько-української війни” Заставнівщини Людвіг Галай. Про воїнів афганської війни, які сьогодні захищають кордони України та волонтерять, розповів голова ГО воїнів-“афганців” Василь Стецюк. Зі святом Незалежності привітали учасників зібрання й активні жителі м. Заставна Віталій Поцілуйко та Юлія Джус, наголосивши на тому, що не маємо права бути байдужими до всіх подій, які відбуваються довкола нас, мусимо докласти зусиль у розбудові держави, рідного міста, аби жертви загиблих за Україну не були даремними.

“Ми є країна”

Олег ОЛЕКСЮК,
голова правління Херсонської
обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

Під такою назвою Всеукраїнський фестиваль патріотичної творчості та авторських творів, присвячений 30-літтю Незалежності України, об’єднав краян у затишній залі обласної книгозбірні імені Олеся Гончара. Організатори фестивалю: ХОГО “STARS SKIFF”; Агенція “KIT”; ГО “Українська хата – талантами багата”; ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка” та ГО “Херсонське обласне бібліотечне товариство”.

Вперше в Гончарівці відбувся широкомасштабний фестиваль, на якому майстри декоративно-ужиткового мистецтва та художники дивували магією кольору та людської фантазії, народні ансамблі та хори – красою українського суголосся, музики – віртуозною майстерністю гри на музичних інструментах, а майстри красного письменства поділилися з глядачами своїми творчими знахідками.

Понад сто вісімдесят творчих особистостей із Херсонщини та Миколаївщини, Одещини та Дніпропетровщини, Львівщини та Київщини своїм талантом уславили рідний край, мову, неньку Україну та її синів, які боронять незалежність на сході держави. Кожен учасник фестивалю отримав диплом за участь у дійстві та мав змогу ознайомитися з книжковими виставками, захопливими фотозонами, новітніми технологіями та ноу-хау головної бібліотеки Таврії під час спеціально зорганізованих екскурсій та майстер-

класів для гостей книгозбірні.

Журі на чолі з народним артистом України Харисом Ширінським визначилося із переможцями. У номінації “Відкриття фестивалю” перемогу здобула наймолодша учасниця – 4-річна Вікторія Лудіна; у номінації “Душа фестивалю” переміг учасник фестивалю в режимі online киянин Ярослав Гаркуша. Ще один учасник online-частини фестивалю – рок-гурт “Сповідь” (с. Солонці Олешківської ОТГ) – отримав нагороду в номінації “Заключ фестивалю”. “Надією фестивалю” визнаний юний співак Максим Зарічний із вокальної студії Антоніни Потужної, а “Флагманом фестивалю” – вокальний ансамбль “Забавляночка” (м. Львів), до складу якого входять популярні

Ансамбль “Забавляночка”

співачки Іванка Мудрик та Азубіке Чіджоке. Приз глядацьких симпатій отримали Народний ансамбль народної пісні “Збурівчанка” (с. Нова Збур’ївка Скадовського району Херсонської області) та Народний хор “Дніпровські передзвони” Херсонського обласного Палацу культури.

Щирістю дякуємо дирекції та фахівцям книгозбірні за гостинність та належні умови для учасників фестивалю та глядачів. Впевнений, що наступного року у фестивалі візьмуть участь ще більше творчих особистостей, що розширять коло патріотично налаштованих краян.

Відкритий лист Міністру освіти і науки України п. С. Шкарлету

Шановний

Сергію Миколайовичу!

В Україні протягом всіх років незалежності проводиться реформування освітньої галузі. Прийнято нові Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту” і “Про повну загальну середню освіту”. В цих законах запропоновано нові методологічні підходи до провадження освіти в Україні.

Однак, на превеликий жаль, зміни, які приймаються в освіті, не мотивують учнів до навчання. Наприклад, учні мають право і зобов’язані відсидіти в школі 11 років, не докладаючи особливих зусиль у навчанні.

Зовнішнє незалежне тестування, яке вводилося з метою подолання хабарництва під час вступу до вищих навчальних закладів, було на той час позитивним явищем і виконало свою місію. Нині ж воно не мотивує учнів до системного і систематичного навчання. Потрібно зазначити, що, подолавши хабарництво під час вступу до ВНЗ, ми розширили його поле під час сесійних випробувань, особливо у зв’язку з тим, що вступають до ВНЗ випускники без елементарних знань.

МОН України намагалося посилити мотивацію учнів до вивчення математики – фундаменту природничих і технічних ВНЗ, ввівши обов’язкове ДПА з математики. Більше 31 відсотків учнів за результатами нинішнього ЗНО з математики не пройшли порог. Але ж і сам поріг не витримує критики (10 балів), адже кожен учень із середньою математичною підготовкою мав би набрати 20 балів (завдання тесту закритого типу). Потрібно врахувати, що не всі зареєстровані випускники прийшли здавати ЗНО з математики і, очевидно, це ті випускники, які не мають елементарних знань. А це б значно збільшило кількість випускників шкіл, які не подолали порог з математики.

Відсоток випускників, які не пройшли порог під час ЗНО з математики, був би значно більшим, якщо б:

- виключити вгадування і списування під час ЗНО;
- зобов’язати учнів під час виконання тестів закритої форми (1-20) з математики не лише зазначати відповіді, а й розв’язувати відповідні вправи;
- тести закритої форми сформувати таким чином, щоб перевірити рівень сформованості в учнів основних навичок з математики (валідність тесту).

Таким чином, чи мотивує введена обов’язкова державна підсумкова атестація з математики у формі ЗНО учнів середніх шкіл до систематичного навчання? Як показує практика, ні. Близько 40 відсотків випускників середніх шкіл у нинішніх умовах не спроможні засвоїти математику на елементарному рівні. Потрібно, за прикладом розвинених європейських країн, запроваджувати системний диференційований підхід.

Чи потрібне нинішнє ЗНО випускників шкіл у такому вигляді? На наш погляд, ні. Його потрібно спочатку удосконалити, а згодом запропонувати іншу оцінювальну систему, яка би, з одного боку, спонукала учнів до сис-

темного і систематичного навчання, а з іншого – не дозволяла учням, які не мають елементарних знань, вступати до вищих закладів освіти.

ЗНО учнів потрібно було спочатку вводити для випускників базових середніх шкіл і тим самим частину учнів, які не можуть і не хочуть навчатися за повною програмою середньої школи, спрямувати на навчання у професійні заклади освіти (нині катастрофічно не вистачає робітників), а це би дозволило суттєво підняти якість середньої освіти, а, отже, і вищої.

У зв’язку з наведеними причинами нині якість вищої освіти є критично низькою. Останні два роки цьому сприяло дистанційне навчання студентів з огляду на COVID-19. Чи можна підготувати висококваліфікованого лікаря, вчителя, інженера тощо, використовуючи дистанційне навчання? Априорі ні. Низький рівень фахівців вищої кваліфікації не сприятиме ані подальшому прогресу освіти і науки, ані соціально-економічному розвитку країни загалом. Тому не потрібно без особливої потреби вводити карантинні обмеження в освітній галузі, у тому числі скасовувати державну підсумкову атестацію у випускних класах у зв’язку з COVID-19.

Нині МОН України докладає значні зусилля для того, щоби підняти престиж вищих закладів освіти в рейтингу світових університетів. З цією метою вимагають від наукових і науково-педагогічних працівників публікацій результатів наукових досліджень у журналах з науково-метричними базами Scopus чи Web of Science. Вищі заклади освіти на виконання цієї вимоги доводять планові показники щодо обов’язкового опублікування наукових статей у цих журналах. Неважко передбачити хід подальших подій: комерціалізація наукових публікацій (вартість публікації у журналі з науковою базою Scopus становить 1-1,5 тис. доларів США, створення спеціальних фірм, які готуватимуть і публікуватимуть наукові статті у цих журналах на замовлення, організація соцзмагання між викладачами, кафедрами, факультетами щодо більшої кількості наукових статей, опублікованих у журналах з науковими базами Scopus чи Web of Science тощо). Про якість наукових досліджень не йдеться, лише кількісні показники.

Чи розвиватиметься в таких умовах українська наука? Очевидно, ні. У науковій роботі важливі не так кількісні, як якісні показники, тобто результати наукових досліджень. Науку не можна творити під тиском зверху, потрібно мотивувати високою зарплатою талановиту молодь до наукової праці.

МОН України потрібно більш наполегливо відстоювати функціонування української мови як державної в усіх закладах освіти. Не можна мовчати, коли промосковські сили намагаються всілякими способами вносити зміни до Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Потрібно використовувати всі засоби організації протипу аж до страйків. Педагогічних та науко-

во-педагогічних працівників в Україні є велика кількість, і ми спроможні вимагати від української влади взяти на озброєння проукраїнський вектор розвитку, який спрямований на Євросоюз і НАТО.

Підсумовуючи, зазначимо: нині українська освіта і наука знаходяться у глибокій кризі. На жаль, не всі заходи, які приймає МОН України, стимулюють учнів та студентів до системного і систематичного навчання, а талановиту студентську молодь – до наукової роботи. Потрібно більш оперативні вносити зміни у процес реформування освіти, які б піднесли і престиж педагогічної праці, і здобуття молоддю високих вершин в освіті і науці.

Виходячи з наведеного вище, пропонуємо МОН України:

1. Зайняти тверду проукраїнську позицію, не допускати викладання навчальних предметів російською мовою в усіх закладах освіти. Твердо відстоювати Закон України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, організувати твердий супротив усім намаганням п’ятої колони Москви вносити зміни до цього закону.

2. Удосконалити організацію навчання учнів з особливими потребами, диференціювати фінансування, враховуючи інтелектуальні можливості дітей.

3. Затвердити Положення про навчання учнів з низькими розумовими здібностями в різновікових групах.

4. Організувати підготовку, видання і централізоване постачання:

- a) розвивальних матеріалів для дошкільних закладів;

- b) додаткових розвивальних і дидактичних матеріалів для початкової школи;

- c) різнорівневих навчальних підручників, програм і нових додаткових навчальних посібників для учнів 5–9 класів, спецкурсів та факультативних курсів для учнів 10–12 класів.

5. Затвердити дієві заходи щодо суттєвого поліпшення якості середньої освіти і тим самим нівелювати роль репетиторства у підготовці випускників шкіл до зовнішнього незалежного оцінювання (оптимізація мережі середніх закладів освіти, обов’язкове профільне навчання, затвердження нового Положення про профільне навчання, затвердження програм зовнішнього незалежного оцінювання, запровадження зовнішнього незалежного оцінювання для випускників базових середніх шкіл, підготовка посібників для ЗНО з пере-

ліком основних запитань і завдань тощо).

6. Доопрацювати навчальні плани шкіл, зменшити кількість навчальних предметів у базовій та середній старшій школі до 10–12, використовуючи дидактичну інтеграцію споріднених предметів.

7. Прийняти нову методологію формування Типових навчальних планів:

- збільшити кількість годин для варіативної частини навчального плану (у 5–9 класах – 30 відсотків від загальної кількості годин, а в старших класах – 50 відсотків);

- з метою якомога повнішої реалізації профільного навчання кількість навчальних годин у старших класах для фінансування доцільно встановлювати залежно від кількості учнів у класі.

8. Структурувати цикл профільних предметів на дві складові: інваріантну і варіативну. Затвердити інваріантну частину у складі таких предметів: українська мова, історія України, інформатика, іноземна мова. Варіативна частина профільних предметів буде залежати від назви профілю, наприклад, хімія і біологія для біолого-хімічного профілю.

9. Ввести до інваріантної частини навчального плану шкіл предмет “Українознавство”, зінтегрувавши невеликі за обсягом предмети: “Громадянська освіта”, “Християнська етика”, “Екологія”, “Основи здоров’я”, “Основні якості особистості” тощо.

10. Організувати підготовку і видання посібників для національного виховання учнів 1–12 кл., взявши за основу посібники, підготовлені рідношкільниками для 5–11 кл.

11. Ініціювати внесення змін до Закону України “Про освіту” в частині, що стосується перейменування базових середніх шкіл на гімназії, а старших – на ліцеї (назву базової середньої школи залишити без зміни, а старша середня школа може функціонувати як ліцей чи гімназія).

12. Оптимізувати мережу середніх закладів освіти, взявши за основу таку оптимальну кількість учнів для повноцінного фінансування державою початкової, базової середньої та повної середньої школи:

- початкова – 20 учнів і більше;

- базова середня – 90 учнів і більше;

- старша середня (10–11 класи) – 150 учнів і більше.

Визначити мінімальну кількість учнів у кожному 10–12 класі – не менше 75 учнів, тобто по три паралельних класи.

13. Затвердити нове Положення про профільне навчання учнів 10–12 класів середніх загальноосвітніх закладів освіти.

14. Затвердити Положення про організацію державної атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання випускників середніх закладів освіти і зарахування їх до вищих навчальних закладів України.

15. Організувати видання програмних творів української і зарубіжної художньої літератури (серія “Шкільна бібліотека”) для учнів 10–12 класів, а також для позакласного читання і централізовано забезпечити ними шкільні бібліотеки з розрахунку 1 книга для 3 учнів.

16. Удосконалити:

- a) Типове положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної освіти;

- b) Положення про конкурс навчальних підручників (проведення випереджувальної апробації, визначення коефіцієнта якості підручника тощо);

- v) Додаток до свідоцтва про повну середню освіту, передбачивши поділ предметів на профільні і непрофільні, середній загальноатестаційний бал та середній бал з профільних предметів, назву профілю.

17. Затвердити ефективні заходи щодо піднесення престижу педагогічної праці (відповідна професійна орієнтація, якісна підготовка учителів – домінування практичної підготовки, зовнішнє незалежне оцінювання з фахових дисциплін, обов’язкова п’ятирічна праця після закінчення університету тощо), висока стипендія і зарплата педагогічних та науково-педагогічних працівників тощо.

18. Оптимізувати мережу вищих навчальних закладів, використавши педагогічні методи (підняти прохідний бал ЗНО до 160 і більше), а також інтеграцію невеликих за обсягом ВНЗ (коледжі, інститути, приватні заклади вищої освіти) у потужні університети. Зменшити вдвічі прийоми випускників шкіл до вищих закладів освіти і тим самим збільшити кількість учнів у професійних навчальних закладах.

19. Прийняти дієві заходи щодо оволодіння учнями шкіл та студентами ВНЗ іноземними мовами, особливо англійською (збільшення кількості тижневих годин, спеціальні випереджувальні курси перед навчанням студентів в університетах, вивчення іноземної мови у ВНЗ протягом 5 років, читання окремих дисциплін англійською мовою тощо).

20. Удосконалити підготовку кваліфікованих робітників (педагогічними методами спрямувати 60 відсотків випускників шкіл на навчання у ПТНЗ, організувати підготовку викладачів та майстрів для ПТНЗ, збільшити час на практичну підготовку робітників, закріпити за кожним професійним закладом освіти відповідний завод тощо).

Петро СІКОРСЬКИЙ,
голова Всеукраїнського товариства “Рідна школа”,
доктор педагогічних наук,
професор, почесний академік
НАПН України

44. Харасмент

У засобах масової інформації поширено новину про деякі плани Міністерства культури, що зводяться до слова **харасмент**: “У Мінкульті планують організувати анонімний збір інформації про випадки **харасменту** у мистецькій сфері і закликали керівництво університету сприяти перевірки історій випускниць” (7). Як відомо, саме слово *культура* походить від лат. *cultura* “догляд, освіта, розвиток” (СІС, с. 573), що поширилося на поняття *культури мови* як “свідомого й критичного використання мовних засобів, володіння нормами усної та писемної літературної мови в різних сферах суспільної комунікації відповідно до мети і змісту висловлювання” (3, с. 81).

Постає запитання: що ж криється за словом **харасмент**, яке накидає суспільству анонімний автор публікації, покликаючись на рішення Міністерства культури? Чи це не зумисне або закомплексоване вписування нас у чужу реальність, через окуляри якої тепер начебто прогресивніше й сучасніше споглядати світ?

В англійській мові слово *harass* вживають як іменник і дієслово: *harass* [ˈhærəs] n 1. занепокоєння, тривога; турбота; 2. роздратування, *harass* [ˈhærəs] v 1. турбувати, непокоїти; тривожити; 2. виснажувати, знесилювати, стомлювати (АУС, с. 616).

Лексема *harassment* утворена способом складання через долучення складника *-ment*, що трапляється в іменниках, утворених від дієслів (рідко – від прикметників) і які означають 1. дію або стан: *management* “керування”, *movement* “рух”; 2. результат дії *equipment* “обладнання” (АУС, с. 880).

Відтак *harassment* [ˈhærəsmənt] n – це 1. занепокоєння, тривога; турбота; 2. роздратування; 3. військ. дії, що викликають занепокоєння (АУС, с. 616).

У пропонуваному контексті це слово вжито як неперекладну одиницю з англійської мови з набутим згодом американським значенням, тобто всупереч елементарним нормам культури мови і навіть приписам (на жаль, декларативним) чинного закону “Про функціонування української мови як державної” (25 квітня 2019 р.): “г) вживання замість іншомовних українських слів, словосполучень і термінів у разі, якщо в українській мові існують рівнозначні відповідники, та підвищення рівня обізнаності громадян про них; г) запобігання вульгаризації української мови та змішування її з іншими мовами” (5).

Понад то, це слово вжито в російській фонетичній адаптації через звук/букву *х* замість *г*, що суперечить чинному Правопису: “Звук [h] переважно передаємо буквою *г*”: *гінді, гостіс, Гельсінкі та ін.* (8, с. 150).

Як бачимо, слово розширило своє лексичне значення, набувши семи терміна “сексуальні домагання” (“будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, мета або наслідок якої – порушення гідності особи, зокрема шляхом створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища” – 9) за конкретних мовно-суспільних обставин (лінгво-соціум), тобто відповідного часу, місця, персони.

Як свідчить американська докторка філософії Мері Роу, у своїй доповіді на теми дискримінації “Кільця Сатурна” вона вжила це слово у значенні терміна “сексуальні домагання”, запозичивши його з практики використання в жіночих групах штату Массачусетс на початку 1970-х років. Цю доповідь підготовлено для президента і канцлера Массачусетського технологічного інституту, який уперше і став майданчиком публічного обговорення цієї проблеми і напрацювання відповідних визначень та приписів (1).

Крім того, створення терміна приписують також американській феміністці, професорці Мічиганського університету, спе-

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

ціялістові з так званих гендерних питань Кетрин Маккінон (1946 р. н.), авторці книги “Сексуальні домагання до жінок, що працюють” (“Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination”) 1979 року, де ми чітко бачимо цю лексичну одиницю в новоствореному терміновому значенні (6). За іншою версією, термін вигадали активістки приватного Корнельського університету (штат Нью-Йорк), що створили “Організацію Об’єднаних Жінок”, аби боротися з домаганнями у власному навчальному закладі. Себто явище сексуальних домагань набуло публічного обговорення передусім в університетських середовищах.

В українському правовому полі цю проблему регулює Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” 2005 року, де, звісно, не вжито американізму **харасмент**, а дано визначення іменниковій словосполучі з опорним словом *домагання* (< *домагатися*): “сексуальні домагання – це дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (дотики, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування” (4).

Відповідно до наших тлумачних словників сучасної української мови, **ДОМАГАТИСЯ**, аюся, аєшся, **недок.**, **ДОМОГТИСЯ**, ожуся, ожешся; **мин. ч.** домігся, домоглася, лося; **док.**, **кого, чого, з інфін.**, **з стал.** і **без додатка.** Наполегливо добиватися кого-, чого-небудь. *Вітер застихав, виднішало – чути було, як щось домагалось під вікном* (Вас., I, 1959, 306); – *Я поважаю людей, які вміють так швидко домагатися свого* (Шовк., Інженери, 1956, 68); *В ідальні якась незнайома жінка.. з криком і плачем домагалась, щоб її допустили до отця каноніка* (Вільде, Сестри., 1958, 157); *Незвична сидіти без діла, вона і зараз домоглась від Марусі роботи собі* (Головко, II, 1957, 575); *Бай намовив Узенбаєва, щоб той якось домігся потрапити в число представників* (Донч., I, 1956, 112) (СУМ 11, т. 2, с. 361; СУМ 20).

Серед синонімів цього слова: *вимагати, добиватися, переслідувати* (2, с. 155), *розм. чіплятися, діставати*. То чи є потреба заганяти власне словесне багатство в гендерний американізм **харасмент**?

Умовні скорочення та література

АУС – Англо-український словник. Горьоть Є. І., Коцюк Л. М., Малімон Л. К., Павлюк А. Б., під заг. кер. Є. І. Горьоть. Вінниця: Нова книга, 2006. 1699 с.

СІС – Словник іншомовних слів. К.: Довіра, 2000. 1017 с.

СУМ 11 – Словник української мови: В 11-и томах. К.: Наукова думка, 1970–1980.

СУМ 20 – Словник української мови: У 20-и т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. К.: Наукова думка, 2010–2020. 11 томів із двадцяти (А – ОЯСНЮВАТИ). Режим доступу: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=23726&page=800> (дата звернення 15.08.21).

1. Вітер Катерина. Що таке сексуальні домагання?

2. Вусик О. С. Словник синонімів української мови. Тернопіль: Богдан, 2013. 575 с.

3. Єрмоленко С. Я. Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. К.: Либідь, 2001. 221 с.

4. Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, 2005.

5. Закон України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (№ 5670-д), 2019.

6. Маккінон, Кетрин Еліс. / Вікіпедія.

7. “Роздягав і чіплявся”? Мінкульт розслідує сексуальні домагання викладачів Карпенка-Карого.

8. Український правопис. Харків: Фоліо, 2019. 348 с.

9. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів.

45. Бьордвотчер (бердвотчер). Бьордвотчинг (бердвотчинг). Бьординг (бердинг)

Ніщо так не відображає залежність і самостійність нації, як мова! Україну заповонила реклама із зображенням птахів із дивними словечками.

Практика вживання

Звісно, пташки – це приємніше, ніж обличчя в’їдливих політиків чи набридливих попсових гастролерів, проте вражає і відштовхує текстова частина такої реклами: “Стань моїм **бьордвотчером**”. У різних контекстах натрапляємо на інший фонетичний варіант того слова, як **бердвотчер**: “Для спостережень за птахами **бердвотчери** нерідко здійснюють спеціальні подорожі”, хоч у тій самій статті вжито і фонетичний варіант з м’яким звуком [б], що абсолютно суперечить фонетичним законам української мови, де **губні не бувають м’якими**. Але хіба це може зупинити наших безхребетних люденят (що такі повзають, на відміну від летючих птахів), які вирішили нас просвітити “сучасними методами” банального спостереження за птахами як **бьордвотчингом** – і то так, наче наші предки і сучасники не робили цього без англійських слів: “**Бьордвотчинг** (birdwatching або birding) – вид рекреаційної діяльності, що передбачає спостереження за птахами у природі (неозброєним оком або за допомогою оптичних приладів). Особу, яка обирає для себе даний вид дозвілля, називають **бьордвотчером** (birdwatcher або birder)” (3).

Один із новоспечених **бьордвотчерів** договорився до того, що таке споглядання за птахами неабияк підслоне “красою англійських слів”: “Якщо є втома після роботи, дістала політика чи сімейні негаразди – йдіть на природу. Це радить і наше Міністерство охорони здоров’я. **Тим більше, що споглядання птахів має гарну англійську назву – “бьордвотчинг” чи “бьординг”**. А далі ще цікавіше. Цей типовий психологічно уражений чоловічок, що не розслабляється на природі з допомогою української лексики, з неабияким пієтетом розповідає, що принц Великої Британії Чарльз є відомий **бьордвотчер**... (5). Після такого одкровення кожен малорос, ще не відбившись від змосковщення, залюбки потрапляє в примітивну англїзацію, аби перебрисати в **бьордвотчера**, а не природного **птахо-спостерігача**.

У цьому ж контексті створено заманливий підзаголовок “**Бердинг як ліки**” (синонім до **бьордвотчинг – І. Ф.**), проте далі за текстом уже не стало сили вжити це слово в українській фонетичній адаптації – і понеслось: “**Бьординг** – це не просто меланхолійне спостереження, це змагання. Хто більше побачить видів птахів протягом року, той і чемпіон” (5).

Історія і значення лексеми

Початком **бьордвотчингу** можна вважати 1789 рік, коли в Англії вийшла книга Гілберта Вайта (а не Уайта!) “Природна історія і старовини Селборн”, де також описано авторські походи на природу для спостере-

ження за нею і, зокрема, за птахами. Тоді ця книга не привернула до себе уваги, зате стала популярною за кілька десятиліть згодом, але без уживання аналізованого терміна. Натомість 1901 року вийшла праця орнітолога Едмунда Селуса “**Bird Watching**”, тобто “**Спостереження за птахами**” (а не полювання за ними) (2), що і заклало основи чудернацького і безпотрібного в українській мові вживання лексеми **бьордвотчинг**, утвореної поширеним способом складання слів *bird + watch* та ще й у хибній фонетичній адаптації: **bird** [bz:d] n 1. птах; 2. легковажне дівчисько; 3. *розм.* хлопець, чоловік; 4. *розм.* літальний апарат; літак; керована ракета; 5. *амер.* військовий летун; 6. *розм.* в’язень, арештант; 7. волан (у бадмінтоні); **bird** [bz:d] v 1. ловити (стріляти) птахів; 2. вивчати птахів у природних умовах (АУС, с. 162).

watch [wɒtʃ] v 1. спостерігати, стежити, наглядати; 2. стерегти, сторожити, вартувати; 3. бути на сторожі; 4. чергувати (особл. вночі);

watch [wɒtʃ] n 1. спостереження; нагляд; догляд (over); 2. *мор.* вахта; 3. *іст.* сторожа, варта, караул; 4. неспання; пильнування.

Відтак **birdwatching** [bɜːdwɒtʃɪŋ] – це “практика спостереження за птахами в їх природному середовищі як хобі” (6) в абсолютному хибному фонетичному звучанні **бьордвотчинг**, про що свідчить транскрипція цього англїзма [bɜːdwɒtʃɪŋ]. Проте наших безхребетних угодовців це не турбує, бо вони, як завше, запозичують через московське посередництво. Коли холуй – то подвійний.

То хіба український композит **птахо-спостерігач** чи **спостерігач птахів** не передає цього значення? На щастя, у всемережі вже натрапила на цей, здавалося, мій новотвір: “**Бажаємо усім птахо-спостерігачам “правильної” поведінки від птахів та гарних спостережень!**” (4).

А нам всім бажаю заглибитися в геніальні рядки поета-націоналіста Олесея Бабія (1897–1975):

*Народ росте, як дерево і квіти;
Із ґрунту свого, з рідної землі
Він має черпач сили, соки скриті,
Вростає корінням в надра, в глибокі рілля,
А ми чужої правди слухать раді,
Як оси, що з чужинних піль мед п’ють;
Ми куц тернини, на яким крилаті
Чужі пташки вигідні гнізда в’ють*
(“Орлик”) (1).

Література

1. Бабій Олесь. Вибрані поезії. Спогади. Матеріали. Дрогобич: Відродження, 1997. 206 с.

2. Ківерцівський національний природний парк “Чуманська пушта”. “Що таке birdwatching? (увага – лонгері!)”.

3. Орлова М. Л. BIRDWATCHING як напрям природно-пізнавального туризму та його розвиток в Україні.

4. Орнітологічна група “Птахи єднають світ”.

5. BirdWatching: Хобі та антистрес для усіх.
6. Birdwatching.

“На зібраннях обговорювалися питання заготівлі лікарських трав, бинтів, вати і медикаментів. Інших зібрань не пригадую”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАШУК,
історик

«Жіноча справа» Уліта Миронюк («Сніжинка»): “Моя провина лише в тому, що з пограбованого ячменю “Мадяр” змолот борошно, а я пекла з нього хліб”

“СП” продовжує публікацію історій учасниць ОУН с. Кордишева на Тернопільщині, створених на основі архівних справ і спогадів. Очевидним стає факт діяльності потужної організації, яка в оточенні подвійного ворога боролася за ідеали Самостійної України. Зрозумілим стає й те, що саме завдяки мережі ОУН і УПА, що діяли по всій Україні, було зроблено важливий жертвний крок до нашої Незалежності.

Затримали Уліту на Яблучно-го Спаса, *рівно 72 роки* тому. Її сестра Марфа з двома дітьми вже два роки відбували заслання в Сибіру як “члени родини бандитки ОУН”. А “бандитка” Уліта, станична Кордишева, ще працювала в підпіллі, “на нелегалці”. За нею полювали довго, а виймати вдалося за майже детективних обставин. “Я, оперуповноважений Шумського РВ МДБ молодший лейтенант Шишін провів затримання Бабій Уліти. Знайшов, що під час проведення чекістсько-військової операції на хуторі Одерадівка, 19 серпня о 2-й годині ночі недалеко від лісництва, на полі, затримана Уліта Бабій, яка спільно з бандитом “Мадяр” наклали на підводу колгоспну пшеницю. Останній чинив при затриманні озброєний опір. Користуючись темрявою і лісовим масивом, “Мадяр” від переслідування зник, а Бабій Уліта доправлена в Шумський РВ МДБ. На підставі вищевикладеного, керуючись ст. 98 КК УРСР, постановив: утримувати її до з’ясування провини при Шумському КП”.

А вже 17 вересня 1949 року (10-ліття “золотого” вересня 1939-го, коли “нас визволили і на те не було ради”) у Шумську склали постанову на арешт Бабій Уліти («Сніжинки»), звинуваченої за статтями 54-1 “а”, 54-11 КК УРСР і 4 Указу від 4.06.1947 р. І це була не просто провинна, а смертельний злочин перед новою владою. Уліти — чи не найголовнішої особи в станичній жіночій мережі, інкримінувати муть не лише участь в ОУН, а й розкрадання майна у щойно створеному колгоспі, що тягло в сукупності на вищу міру покарання.

Оперуповноважений Шумського РВ МДБ Шишін, “розглянувши матеріали про злочинну діяльність Бабій Уліти, 1916 р. н., уродженки с. Кордишів, українки, проживала на нелегальному становищі з 1943 р., — знайшов, що 1943 року вона добровільно вступила в банду ОУН-УПА, де виконувала обов’язки станичної села Кордишів, на псевдо “Сніжинка”. Одночасно була санітаркою Українського Червоного Хреста, надавала бандитську допомогу УПА, збирала продукти для ОУН до травня 1944 року. 3 травня 1944 року була підрайонною УЧХ ОУН, вела господарські роботи у підпіллі до 1948 року. З 1948 року до дня затримання була на нелегальному становищі разом зі своїм коханцем, бандитом ОУН — “Мадяр”. Викладене підтверджується показаннями свідків: Рижук Ганни (...) і особистими зізнаннями. Постановив: Бабій Уліту піддати арешту і обшуку”.

Уліта була по суті заарештована ще до постанови, і 22 серпня 1949 року, в Шумському РВ МДБ допитана. На той час майже всі дівчата кордишівського підпілля ОУН вже відбували ув’язнення.

— Розкажіть свою біографію.
— Я народилась у 1916 р. у Кордишеві, в сім’ї селянина-середняка. Батько — Миронюк Микита Тарасович, помер у 1920 р., а мати — Миронюк Хима Василівна, померла в 1935 р. У 1937 році я вийшла заміж за Бабію Федора, прожили з ним пів року і розійшлися. У 1941 році, до початку війни з німцями, 5 місяців я навчалась на курсах вихователів у Збаражі. Під час німецької окупації проживала в Кордишеві. Перед приходом Червоної армії, в кінці 1943 року, вступила в ОУН і до дня затримання, 20 серпня 1949 року, перебувала на неле-

гальному становищі. Мої тітки Гаврисюк Якилина, 50 років, Лукашук Галина-Домка, 60 років, Полішук Текля, 60 років, дядько Швець Карпо, 63 роки, — всі проживають у Кордишеві.

— Розкажіть про практичну роботу в ОУН?

— Зі вступом в ОУН я отримала псевдо “Сніжинка”, була призначена станичною села Кордишів і одночасно санітаркою. В мої обов’язки входили: збір продуктів, медикаментів і перев’язка поранених бійців. На посаді станичної я була до травня 1944 року. Зібрані продукти передавала “Лілії”. Збирати мені допомагали Карпещька Василина (“Роза”) та Полішук Василина, псевдо не пам’ятаю (обидві заарештовані у 1946 році). Із поранених бійців я лікувала: “Букета” — із Галичини, інших даних не знаю, “Жарину” — родом із села Тилявка, по імені Трохим (вбитий у 1948 році) та інших, кого саме, зараз не пригадую.

3 травня 1944 року я була призначена кушовою УЧХ і одночасно займалась збором продуктів. У куш входили села Кордишів, Круголець, Голибіси і хутір Котлярівка Борецької сільської ради Делеркальського району. Зібрані продукти я передавала підрайонному ОУН Кондратюку Володимиру на псевдо “Коваль”. У кінці 1947 року “Коваль” був убитий військами МДБ і на його місце став “Богун” із села Антонівці, прізвища не знаю, вбитий у 1948 році. У період моєї роботи кушовою мені були підпорядковані станичні: Швець Ганна — “Квітка” — по селу Кордишів (заарештована у 1947 році), Лакей Ніна — “Гая” — по селу Круголець (заарештована у 1947 році), Бабій Ліда — “Павліна” — по селу Голибіси (заарештована у 1947 році), Бондарчук Марія — “Вишня” по — хуторі Котлярівка (заарештована у 1948 році).

На початку 1948 року “Богун” сказав мені: “Отримано наказ, що жінки не повинні перебу-

вати в підпіллі ОУН, і тому ти маєш переховуватись самостійно, а коли буде потрібно, тебе викличуть”. З цього моменту до серпня 1948 року я переховувалась сама. А з серпня 1948 до дня уїмання мене органами МДБ — переховувались вдвох з “Мадяр” — Матвійком Петром.

— Назвіть Ваші місця переховування.

— З 1944 по 1945 рік я переховувалась у своєї сестри — Костюк Марфи. У 1946 році — в Уляни Рижук, в Кордишеві. У 1947 році переховувалась у Кругольці, у Лакей Теклі. З кінця 1947 року я переховувалась в селі Одерадівка, переважно у Савчук Юстини, а також на хуторі у Крючковської Надії. Схрону я і “Мадяр” не мали, хоча у “Мадяра” була криївка на лісгоспному полі на хуторі Одерадівка, але ми в ній жодного разу не сиділи”.

1 вересня 1949 року заарештованій Бабій Уліті (“Сніжинці”) було пред’явлено звинувачення за статтями 54-1 “а” і 54-11 КК УРСР в тому, що з кінця 1943 року вона була членом антирадянської націоналістичної ОУН. У пред’явленому звинуваченні винною себе вона визнала повністю.

Справу Уліти було передано в Кременець, де по другому колу продовжувалося слідство з допитами. Тепер вже при інших енкаведистах переповідалася історія з затриманням. Як у Спасівську ніч на одерадівському полі Уліта з “Мадяр” брали колгоспну пшеницю, положили на підводу 50-60 снопів, і в той час до них непомітно підійшли солдати.

— “Мадяр” раптово стрибнув з воза, схопив мене за руку і побіг до лісу. Солдати стали пускати ракети, і я, пробігши метрів 5-6, впала на землю. До мене підбіг солдат, а інші погнались за “Мадяр””. Йому вдалося втекти, а мене затримали разом з підводою. Я спочатку показала, що живу в Одерадівці і назвала вигадані прізвища та ім’я. Але коли

Уліта Бабій (стоїть друга праворуч) серед родини

мене привезли в село, я призналася, хто така і звідки.

— Що вас змусило переховуватись?

— До вступу в ОУН я переховувалась від німецької влади, бо мене хотіли відправити на роботу в Німеччину. А з липня 1943 р., тобто, з моменту вступу в ОУН, я теж проживала нелегально. В силу цих обставин я була на нелегальному становищі аж до арешту 1949 р.

— Де ви закінчували оунівські курси і з яких питань?

— На курсах я була всього раз, восени 1943 року, протягом трьох днів, на хуторі поблизу села Людвигівці, де навчалось нас 16 дівчат. Курси проводила дівчина з Угорська, псевдо, прізвища та імені не пригадую. Зі мною були члени ОУН, з яких я знаю лише Василюк Тетяну, вбита восени 1946 року, за що мені невідомо.

— Де ви були учасницею оунівських зібрань?

У період роботи підрайонною господарчою, я брала участь у зборах підрайонних господарчих у Кордишеві, в будинку підрайонного ОУН — Кондратюка Володимира — “Коваль” (убитий 1947 року солдатами в селі Кордишів). Збори проводила Шафарук Лідія — “Ярина”, з питання заготівлі продуктів, одягу, лікарських трав і бинтів. Крім того, спільно з Василюк Тетяною, я проводила зібрання станичним господарчим в селі Кордишів, — по заготівлі продуктів, одягу, бинтів і лікарських трав. У період моєї роботи підрайонною УЧХ і санітаркою, я два рази була на зборах підрайонних УЧХ і санітарок. Одні були в селі Голибіси, а другі в Боложівці, їх проводили районна ОУН і районна УЧХ “Ярина” — Шафарук Лідія (заарештована ОРВ) і “Вишня” — прізвища не знаю, заарештована у 1947 році. На зібраннях обговорювалися питання заготівлі лікарських трав, бинтів, вати і медикаментів. Інших зібрань не пригадую.

— Назвіть територію підрайонної ОУН.

— У період роботи підрайонною господарчою і підрайонною ОУН, в обслуговування входили села: Кордишів, Голибіси, Круголець, Рохманів, Котлярівка, Соснівка, Людвигівці і Тилявка з Одерадівкою. У період роботи підрайонною УЧХ і санітаркою входили села Кордишів, Голибіси, Круголець, Котлярівка, Соснівка.

— Назвіть членів ОУН станичної організації по селу Кордишів.

— У момент, коли я була станичною-господарчою ОУН по селі Кордишів, членами станичної ОУН були: Пархомюк Євдокія, заарештована ОРВ 1947 р.; Швець Ганна, заарештована ОРВ 1947 р.; Пугач Людмила, заарештована 1947 р.; Карпещька Васи-

лина, заарештована 1947 р.; Полішук Василина, заарештована в 1947 р.; Дацюк Тетяна, заарештована в 1947 р.; Кляшторна Галина, підрайонна ОУН по зв’язку, перебуває на нелегальному становищі; Липка Ольга, станична санітарка ОУН, зараз заміжня; Шергей Ярина, станична зі зв’язку ОУН, зараз заміжня; Мельничук Тетяна, член станичної ОУН.

— Хто були станичними санітарками вашого оунівського підрайону?

— У період моєї роботи підрайонною ОУН-УЧХ і санітаркою, у мене були в кожній станиці по одній санітарці. По селу Кордишів — Липка Ольга, живе вдома. По селу Круголець — Лакей Ніна, заарештована 1946-1947 року. По селу Голибіси — Синиця Параска, заарештована 1948 р. По селу Котлярівка — Градецька Марія, заарештована 1946-1947 рр.

— Назвіть підрайонних УЧХ і господарчих? Скільки було підрайонів?

— У районному проводі ОУН по Шумському районі було чотири підрайони, назвати їх не можу, так як вони були для мене невідомі, а їхні псевдо не пам’ятаю, так як у мене пам’ять зараз дуже погана. (...).

14 жовтня 1949 року у місті Кременець була допитана обвинувачена Бабій Уліта.

— Кого з поранених бандитів Ви лікували?

— У період перебування в ОУН-УПА мною лікувались 6-7 чоловік. “Букет”, 20 років, перебував в УПА, його лікувала на квартирі і в схроні Синиці Параски в Голибісах. Вбитий у 1947 році у Жолобках. Інших осіб не пригадую, вони були всі для мене незнайомі.

— Які відомі Вам місця бандитських схронів-складів?

— Мені відома криївка в домі члена ОУН Фіннічука Тимофія в селі Голибіси, займав посаду станичного по селу Круголець. Криївка розташована під морозою. Утримувачем її була дружина, яка виселена в 1947 році у віддалені області СРСР. Інші криївки були відкриті солдатами ще до мого затримання, а також викриті склади з продуктами і одягом ще до мого арешту ОРВ.

— Скільки вам заготовлено для ОУН-УПА бинтів, лікарських трав, полотна, одягу і продуктів харчування?

— Я не пригадую і назвати кількість не можу, так як заготівля тривала протягом двох-трьох років”. (...)

17 жовтня 1949 року в Кременці, Уліті було пред’явлене обвинувачення за статтями 54-1 а, 54-11 КК УРСР і статтю 4 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 року про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і суспільного майна.

На цьому місці стояла хата Улітиної сестри Марфи. Фото 1960-х рр.

– У пред’явленому мені обвинуваченні за статтями 54-І а, 54-ІІ КК УРСР я винною себе визнаю... Винною себе не визнаю в пограбуванні члена колгоспу Крючковської Надії, яка везла ячмінь для свіви в колгоспне поле. Її пограбував один “Мадяр”, забравши 200 кг ячменю в полі. Моя провина лише в тому, що із пограбованого ячменю “Мадяр” змолот у млині борошно, а з того борошна я готувала продукти і спільно з “Мадяром” їла.

– Де ви взяли чоботи і хустку, які одягнені на Вас?

– Чоботи і хустину куплені мені “Мадяром”, так як я з ним співмешкала з осені 1948 року.

– Де брав бандит “Мадяр” гроші на покупку вам одягу та взуття?

– Гроші на покупку мені хустини і чобіт “Мадяр” взяв із про-

– Що Вам відомо про практичну діяльність на користь ОУН Бабій У. М.?

– Бабій Улита на псевдо “Сніжинка” посилала мене з грипсом в Голибіси Шумського району до Воляннюк Степаниди, котрій я особисто передала грипс, отримала відповідь і перенесла назад в село Кордишів до Бабій Улити. Тексти грипсів для мене був невідомим, так як вони були засургучені. На початку 1946 року “Сніжинка” приходила в нашу хату спільно з бандитом ОУН, вели розмову з моїм батьком Рижуким Филімоном. Бабій Улита була озброєна пістолетом. Окрім цього, я добре знаю, вона весь час діяла в банді ОУН і перебувала на нелегальному становищі.

“Вирок. Іменем Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 12 листопада 1949 року. Військовий Трибунал Військ МВС Тернопільської області у складі головуючого майора юстиції Котенка, молодших лейтенантів Герашенкова і Митрофанова при секретарі лейтенанті Васильєві в Кременці в закритому судовому засіданні без участі прокурора і захисту. Розглянувши справу по звинуваченню Бабій Улити, жительки села Кордишів, українки, за статтями 54 І “а” і 54 ІІ КК УРСР – установив. Підсудна Бабій у 1943 році вступила в члени ОУН і отримала псевдо “Сніжинка” (...). На основі викладеного, трибунал визнав Бабій винною в скоєнні злочинів, передбачених статтями 54 І “а” і 54 ІІ КК УРСР. Керуючись статтями 296 і 297 КПК СРСР, приговорив: Бабій Улиту Микитівну на основі статті 54 І “а” КК УРСР і Указу Президії Верховної Ради СРСР від

26 травня 1947 року “Про відміну смертної кари” до ув’язнення у виправно-трудовах таборах терміном на 25 (двадцять п’ять) років, з поразкою в правах терміном на 5 (п’ять) років без конфіскації майна в зв’язку з відсутністю такого у засудженої. Відбування покарання рахувати з 19 серпня 1949 року”.

Вона написала касаційну скаргу Військовому Трибуналу військ МВС Львівського округу. Військовий трибунал вирок залишив без змін. Згідно з довідкою управління Воркутинського ВТТ дізнаємося, що “Бабій Улита Микитівна в установі утримується з 13.XII.50. Стягнень за порушення табір-ного режиму не має”.

З ув’язнення вона писатиме заяви Генеральному прокурору СРСР Руденку. “Від Улити Микитівни Бабій, Комі АРСР, Воркута 3, п/я “Ж” 175/22-1. “Прошу Вашого розпорядження переглянути мою справу і знизити термін ув’язнення. 25 січня 1955”.

Листи прокурору писатиме сестра Улити Марфа Костюк, вислана на спецпоселення в Кемеровську область як “член сім’ї активної бандитки ОУН”. “Прошу направити до мене на утримання мою сестру Бабій Улиту, так як вона фізично працювати не може, весь час перебуває в лікарні по хворобах: порок серця, туберкульоз легень і головні болі. 5 квітня 1955 року”.

Після смерті Сталіна деякі терміни стали “пом’якшувати”, і комісія з перегляду кримінальних справ на осіб, засуджених за

контрреволюційні злочини по Тернопільській області, від 13 червня 1955 року “постановила опротестувати вирок ВТ від 12 листопада 1949 року на предмет зменшення міри покарання Бабій У.М. до 10 років ВТТ”.

Через рік, постановою комісії Президії Верховної Ради СРСР з розгляду справ на осіб, які відбувають покарання за політичні, посадові і господарські злочини у Воркутинському ВТТ МВС СРСР, від 12 травня 1956 року Бабій Улиті у зв’язку з ув’язненням її до непропорційно великого покарання, знижено термін позбавлення волі до меж відбутого, її звільнено 3-під варті із зняттям судимості.

Відбувати спецпоселення Улита поїде до своєї сестри Костюк Марфи, в Кемеровську область, яка жила тут як спецпереселенка разом з дітьми з 1947 року. 1962 року родину Марфи Костюк, через 15 років перебування на спецпоселенні, звільнять. І згодом всі вони – “бандитка” Улита і члени “сім’ї бандитки ОУН” – летітимуть серцем на Тернопільщину. Їх відмовляться прописувати в Кременці, хоча після виснажливих, тяжких, принизливих клопотань все ж прописуть. 15 років спецпоселення в Сибіру Костюкам нагадуватимуть за найменшої можливості, і наприкінці 80-х вони порушать питання про реабілітацію.

“Ми, Костюки, переїхали в Україну, де живемо по даний час, просимо, щоб нас реабілітували, зняли пляму “поселення”, яку зробив сталінізм. Всі люди нашого села нас поважають і радять, щоб ми писали про невинність. Просимо розглянути нашу заяву про реабілітацію, щоб на старість померти чесним громадянами. 1 лютого 1989 року”.

У березні 1989 року УКДБ по Тернопільській області почало розслідування щодо можливої реабілітації і звернулося до жителів села Кордишева, які знали родину Улиту (“Сніжинки”). Односельці Мартохи і Улити по-різному поставилися до їхнього прохання “про невинність”... Учасниця ОУН, з якої працювала Улита у 1944-46 рр., відбувши терміни і повернувшись додому, “нічого не пам’ятали”...

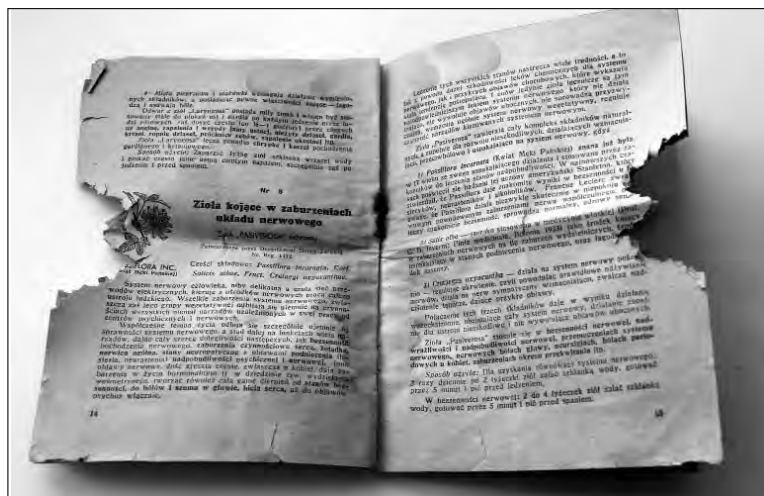
4 квітня 1989 року старший слідчий з особливо важливих справ слідвідділення УКДБ УРСР по Тернопільській області підполковник Пшеничний отри-

Торбинка для продуктів і пляшка з-під ліків, віднайдені 2019 р.

мав пояснення від громадянки Поліщук (дів. Баран) Ганни Іванівни, 1919 р. н. “Бабій Улиту я знала досить примітивно, а тому нічого про неї розповісти не можу і, зокрема, чи належала вона до ОУН і чи була в діючій банді ОУН. 1948 року я була заарештована, на слідстві мене били, а тому я була вимушена обмовляти себе і визнавати те, чого не було насправді. ВТ засудив мене на 25 років позбавлення волі”.

5 квітня 1989 року у селі Голи-

Сторінка з книжки про лікарські трави. З повстанської кріівки, 2019 р.

біси оперуповноважений підрозділу УКДБ УРСР по Тернопільській області майор Лещенко отримав пояснення від громадянки Гранюк (дів. Бабій) Лідії Миколаївни, 1924 р. н. “Особисто я вступила в ОУН під час німецько-фашистської окупації. Під псевдонімом “Оля” виконувала обов’язки кур’єра. Після звільнення району від фашистів, я зв’язалася з ОУН не підтримувала, проте в 1946 р. була засуджена як член ОУН. З Бабій Улитюю я не знайома і ніколи про неї нічого не чула”.

18 квітня 1989 року у селі Кордишів майор Лещенко А. М. отримав пояснення від Шафарук Лідії Миколаївни, 1928 р. н., с. Голибіси. “Я була заарештована на початку 1946 року і мене неодноразово допитували різні слідчі. Проте не пригадую, щоб я давала якісь покази про Улиту під псевдо “Сніжинка”. Жінку по імені Улита родом із села Кордишів я не знала. Під час перебування в ОУН мене навчала початків медичної справи жінка родом не з Шумського району і псевдо її – “Синичка”.

Іншого роду пояснення старшому слідчому в особливо важливих справах підполковнику Пшеничному дала Липка Ольга Кузьмівна, 1929 р. н., українка, громадянка СРСР. (Не заарештована в числі трьох сільських дівчат...).

“Бабій Улита проживала разом із своєю сестрою Марфою. В період німецько-фашистської окупації, в нашому селі спорудили символічну могилу на честь загиблих борців за т. з. Самостійну Україну. У мене на присадибній ділянці вирвали квіти, які поклали на цій могилі. Дізнавшись про це, я в присутності інших осіб, сказала брутальне слово відносно цієї могили. Дізналася, що оунівці за це прусудили покарати мене 25 ударами шомполом. Хтось порадив, щоб я пішла до Василюк Тетяни, яка мала зв’язки з ОУН, просити вибачення за сказане мною брутальне слово. Тетяна, вислухавши мене, зробила зауваження, що я поступила негідно і дала завдання – піти до Бабій Улити. Під страхом, щоб мене не побили, я пішла до Улити, яка дала мені вовну, з якої разом ми з моєю матір’ю (вже померла) зсукали нитки, які я віддала Улиті. Ці нитки, як я здогадалася, призначалися для виготовлення одягу для бандитів ОУН...”

Порушуючи справу про реабілітацію у 1989 році, сестри Улита і Марфа дадуть свідчення, що стосунків одна з одною не підтримують, хоча насправді обидві мешкали в Кременці, поруч. Ця історія відкриває ще одну людську трагедію. Тисячі родин, вислані в Сибір за те, що хтось з членів сім’ї були учасниками ОУН чи УПА, змушені були уникати зустрічей, спілкування, щоб не нашкодити одне одному, формально обмовляючи себе і рідних при допитах... Посіяти ворожнечу

між рідними, примусити відректися одне від одного, нацькувати або під страхом смерті примусити зробити певний вибір – були улюбленими прийомами чекістів. І ці родинні травми не загостіли...

“Крім батьків у мене ще була сестра Улита. Чи мала вона зв’язок з ОУН, я не знаю. Улита в мій дім не приходила, і я її ніколи не бачила, – пояснює 3 квітня 1989 року старшому оперуповноваженому Лещенку Костюк-Миронюк Марфа, проживає в Кременці. – Вона не могла відвідувати мій дім, тому що після війни у ньому була сільська рада. Проте в 1947 році я разом із сім’єю була виселена в Кемеровську область. Після повернення із спецпоселення я дізналася, що сестра моя Улита відбула покарання і проживає в Кременці. Ніяких стосунків із нею не підтримую”.

“З 1943 року я фактично з сестрою Марфою не проживала, а ховалась у різних людей, зокрема у місцевого священника, який уже давно помер. Крім цього, я не могла проживати з сестрою, бо її чоловік вороже ставився до мене. На цій основі наші стосунки із Марфою загострилися і практично у нас порвалися всякі родинні зв’язки, які ми не підтримуємо по сьогоднішній день”, – свідчила оперу Лещенку Улита Миронюк (“Сніжинка”).

Через 40 років справа № 13232, заведена на Бабій Улиту 1949 р., була знову ретельно прочитана. “... засуджена до 25 років позбавлення волі ВТТ, з поразкою в правах на 5 років... відбуває покарання за політичні... злочини у Воркутинському ВТТ МВС СРСР... приналежність Бабій до ОУН і її практична діяльність на користь цієї організації доказана повністю. УКДБ вважає, Бабій Улита Микитівна була засуджена обґрунтовано, а тому підстав для перегляду її справи і реабілітації не має”.

Довідка. Бабій Улита була заарештована 19 серпня 1949 р. Засуджена до 25 років. Звільнена 18 травня 1956 р. за Указом Президії Верховної Ради СРСР від 24.III.1956 р. Звільнена 22. I. 64 р. із спецпоселення Кемеровської обл. відповідно до Указу від 6.XII.63 р. На початку незалежності України, 28 вересня 1993 р., реабілітована.

Р. С. Сестри Марфа і Улита насправді ніколи не порували між собою зв’язків і все життя підтримували одна одну – і в Сибіру, і після повернення на Тернопільщину. І сьогодні вони разом – у Кордишеві, де куц калини наливаєється у цей спасівський час червоною ягодною сестринської крові й любові.

У публікації використані матеріали архівних справ:

Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 7(Р). Т. 1. – Спр. 11416-П. – 260 арк.

Архів УМВС України в Тернопільській області. – Ф. 47. – Спр. 1327-Р. – 297 арк.

Кримінальна справа “Сніжинки”

дажу мною картоплі і хліба на базарі в місті Кременець. Хліб і картопля, які я продавала, належали “Мадяру”. Він мені розповідав, що взяв у своєї дружини, про що вона не знає.

Прочитуючи сьогодні архівні документи справ кордишівського жіночого підпілля, переживаєш невимовний жаль за понівечені дівочі долі; ненависть до катів, які з насолодою розтоптали молоді життя; захоплення самопожертвою юних дівчат, які в оточенні ворога боролися за самостійну Україну, переміщуючи страх і біль. Разом з тим зворушують людські історії, які мали власні почуття, імена, колір, дивовижні деталі. Бо ж станичню ОУН творили зовсім молоді хлопці і дівчата, між якими спалахувало кохання, ніжність і пристрасть. І сьогодні Улитині чоботи і хустка, куплені “Мадяром”, – такі ж цікаві документи життя, як грипси, покладені у дупло старої липи коло церкви...

Не менш цікава історія й про те, як голова Одерадівського колгоспу дав повстанцям перед Спасом відро меду, ризикуючи, звісно, життям.

На слідстві Улити 1949 року були підняті протоколи допитів заарештованих дівчат ще у 1946 році. Всі вони вже три роки відбували терміни у ГУЛАГу. Але, щоб міцно склеїти справу Улити Бабій-Миронюк, найголовнішою особою у станичній жіночій ОУН, і завершити її найбільшим терміном покарання, збиралася найдетальніша інформація. Активно працював на Улитин вирок інформатор “Орел”, який регулярно доносив в РВ МДБ.

31 серпня 1949 року у Шумську оперуповноважений Шумського РВ МДБ молодший лейтенант Шишин допитав свідка Рижук Ганну з села Кордишів.

Ярослава РІЗНИКОВА,
членкиня НСЖУ, лавреатка
літературних премій
ім. Г. Сковороди та ім. І. Франка

«Провідним куратором і натхненником є сам Тарас Шевченко»

20 серпня 2021 року урочисто відкрили мультимедійну виставку “Імерсивний світ Тараса Шевченка” в Арт-центрі ім. Віри Холодної Одеської кіностудії.

Яким має бути сучасне прочитання класиків української культури? Які рецепти успішної промоції національної культури? Які меседжі має отримувати молоде покоління, щоб бути залученим до культурного процесу?

На ці запитання спробували відповісти автори проекту зі створення мультимедійної виставки “Імерсивний світ Тараса Шевченка”. Вони використали імерсивні технології – досить новий та комплексний феномен початку XXI століття як результат розвитку креативної економіки, що базується на залученні споживачів через емоції та розваги.

Імерсивні шоу в театрах, ефект повного занурення та 360° в кінотеатрах, рор-ур галереї та виставки цифрового мистецтва – все це допомагає закордонним закладам культури зацікавити відвідувачів, а відтак стати конкурентоспроможними в боротьбі за час та увагу глядачів.

Для України подібний формат досить новий, але надзвичайно перспективний. У цьому можна було пересвідчитися, побувавши 20 серпня на відкритті згаданої виставки в Арт-центрі ім. Віри Холодної Одеської кіностудії.

...Візуально привабливі образи, що, підживлюючись музикою, виринають з художніх полотен, оживають, наповнюють виставковий простір, стирають межі між глядачем і світом мистецтва, дають змогу сприймати ін-

формацію не лише з пізнавального, а й з емоційного боку – такою побачили виставку її відвідувачі.

Щирі аплодисменти, зацікавлені обличчя, жваве обговорення, захоплені відгуки, захват від можливості поринути в емоційний світ художника та перегорнути сторінки історії його многотрудного життя – результат перегляду контенту, запропонованого творцями проекту.

Цей креативний і натхненний глядацький досвід став можливим унаслідок спільної творчості людей з України та Канади. Розповідаючи про свою команду, продюсерка проекту Наталя Делієва зазначила, що “провідним куратором і натхненником з мистецької складової виставки, творцем візуального й текстового контенту є сам Тарас Шевченко”.

А допомагали продюсер Валерій Костюк (Канада); креативна режисерка Таїсія Пода; куратор-консультант, генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка Дмитро Стус; менеджерка з маркетингу, піару та комунікацій Софія Лаврів; бренд-дизайнер Влад Артим (Канада); технічний консультант з питань організації імерсивних виставок Андрій Мазурук (Канада), а та-

кож Тимур Полянський – куратор з аудіальної складової виставки, композитор.

До створення виставки долучились велика кількість працівників Національного музею Тараса Шевченка та Одеської кіностудії, учасників Національного академічного народного хору імені Григорія Верьовки. А ще, як зазначив Валерій Костюк, співавторами були й ті 140 осіб, які допомогли в короткий термін зібрати на “Спільнокошті” понад 200 тис. гривень, необхідних для запуску проекту.

Цій мегакоманді вдалось поєднати українські традиції та найсучасніші інновації, щоб глядач мав можливість переосмислити творчість Тараса Григоровича Шевченка, і самим вирішити хто він – геніальний поет чи геніальний різноплановий художник.

Якщо комусь це питання видається дивним і некоректним, то

зважає, що за життя Кобзаря цінували і як художника, і як поета. Він був улюбленим учнем Карла Брюллова, а в 1860 році був удостоєний звання Академіка гравіювання від Імператорської Академії мистецтв за гравюру за картиною Рембрандта “Притча про робітників на винограднику”.

Якщо перші літературні спроби припадають на 1836–1837 роки, то найбільш ранній малюнок, що дійшов до нас і відомий під назвою “Погруддя жінки” (або “Жіноча голівка”), датовано самим автором ще 1830-м роком.

Шевченко також залишив по собі майже 250 літературних і понад 800 художніх творів – портретів, композицій на міфологічні, історичні та побутові теми, архітектурних пейзажів, виконаних у техніці олійного письма на полотні, а також аквареллю, сепією, тушшю, свинцевим олівцем та в

техніці офорта на окремих аркушах білого, кольорового й тонованого паперу різних розмірів. А ще ж є відомості про понад 278 втрачених і досі не знайдених робіт!

І, зрештою, саме талант художника подарував йому свободу і викуп із кріпацтва.

Головна зберігачка Національного музею Тараса Шевченка Юлія Шиленко, яка активно допомагала у створенні виставки та спеціально приїхала з Києва на відкриття, запрошує одеситів і гостей міста приходити до 12 вересня 2021 року до Арт-центру ім. Віри Холодної та самостійно шукати відповіді на запитання про особистість Шевченка.

Підтримує її й директор Одеської кіностудії Андрій Осіпов, підкреслюючи, що “відкрилась ця унікальна виставка у дуже символічному місці – саме тут у 1926 році, на 1-й кінофабриці Всеукраїнського фотокіноуправління (ВУФКУ) в Одесі був знятий один з перших фільмів про Тараса Шевченка з народним артистом СРСР Амвросієм Бучмою у головній ролі. Тобто цього року фільму виповнюється 95 років”.

Безперечно, виставка емоційно впливає на глядача, змушує замислитись, актуалізує забуту інформацію, формує нові сенси й сприяє оновленню концепції сучасного прочитання Шевченка. Зрештою, як і кожний потужний і якісний культурний продукт, присвячений видатному українцю, вона відповідає на заклик Івана Драча, виголошений ним у 1995 році: “Скиньте з Шевченка шапку та отого дурного козуха. Відкрийте в нім академіка...”

Світлана МАСЛОВСЬКА,
в. о. голови Чернівецької обласної організації ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

«Руська Бесіда» – зеренце, що рясно зародило

“...Всі щирі Русини-Буковинці, станьте в ряди робітників Руської Бесіди, обробляймо пильно народну ниву в єдності і згоді...”

Це – останнє речення прочитаної щойно книги “Ілюстрована Історія Руської Бесіди” (1869–1909 років) Євгенія Дмитрів. Перевидала його зовсім нещодавно Чернівецька обласна організація ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка як правонаступниця “Руської Бесіди”. Працювали над перевиданням просвітяни: Остап Савчук, Марія Пелех, Надія Бабич (вже покійна), Богдан Мельничук, Сергій Добржанський.

Видання унікальне, бо першоджерело побачило світ ще далекого 1909 року. Отже, раритет, який потребував оновлення, бо “...з того оповідання можна взяти багато науки для нас і найти вказівки, що нам робити, а що оминати...” Автор книжки написав цю фразу на початку 1900-х років, але вона актуальна досі.

Тому пропонуємо читачам налаштуватися на дивовижну мандрівку в минуле Буковинської “Просвіти”, яка народилася на Заставнівщині, у селі Товтри, з благословення першого Митрополита Буковини і Далмації, нашого земляка із с. Васловівці Євгена Гакмана.

Віртуально подорож історією 40 років діяльності тодішньої Просвіти намагатимемося подати мовою оригіналу.

Передмова книги “Зеренце, що рясно зародило” надихає

й притягує магією духовності: “приповість в Євангеліє оповідає, як оден господар засівав ниву. Коли він сіяв, одне зерно впало на дорогу і пташка его забрала; друге впало між корчі, що его заглушили; третє на камінь, де усохло. Четверте ж – на землю плідну, скільчилося і принесло сторичний плід. Так засівав і панотець Василь Продан (перший керівник Руської Бесіди) насінне правди і одне зерно впало на плідну землю і принесло багатий урожай. А зерном тим є товариство Руська Бесіда...”

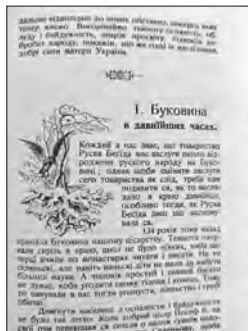
Сорок літ тому як воно повстало, маленьке, невидне, здавалося, що знидіє, заузре посеред байдужості і ворігства. Однак воно не завмерло, а утрималося і зросло завдяки припливові нових сил, що его спирали, запомагали...”

Післямову до книжки написав історик Сергій Добржанський – доцент кафедри історії України Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. “Українці в XIX столітті переживали складні часи занепаду власної ідентичності... Тому активні, свідомі українці почали відродження традицій і мови завдяки різним гурткам і організаціям. Буковина в цьому плані відставала. Такий стан справ, певно, тривав би ще довго, якби не втрутився єпископ Євген Гакман. Саме

він надав поштовху і впевненості ідеї створення першої громадської організації на Буковині...”

Варто додати, що єпископ був наполегливим у створенні Руської Бесіди на противагу румунам, які все дедалі пригнічували Буковину, витісняючи нашу мову, освіту, пісню, звичаї.

У книжці – 28 розділів, кожен із яких чітко відповідає заголовкам та обрамлений ілюстраціями.

Попри майже суцільний позитив тодішньої Просвіти, викладений на сторінках книги, автор не приховує правдивого історичного факту москвофільського напрямку, обраного організацією через фінансові труднощі. Та йому активно протистояла прогресивна проукраїнська буковинська мода, особливо, коли Руську Бесіду очолювали Євгустин Пігуляк, Омелян Попович, а газету “Буковина” очолював Юрій Федькович. З’являються популярні видання “Бібліотека для молодіж”, “Ластівка”, створюються читальні. Саме тоді “Буковинська Просвіта стає товариством, яке репрезентує українців пе-

ред австрійською владою краю і остаточно утверджує українську мову поряд із німецькою й румунською.

“...Панове громадо! – пише автор Євгеній Дмитрів. – Покиньмо байдужість, а берімся до праці. Руська Бесіда скінчила 40 літ свого істновання і вступає в п’яту їх десятку. Віддаймо всі наші сили на користь товариства і буковинського люду, аби на 50-ту річницю засновання Руської Бесіди з гордістю оглянути багаті її здобутки для нашого народу...”

Подібні заклики і насправді велика просвітницька праця тривали до початку Першої світової війни... У передвоєнний

період було створено 6 філій, 150 читалень із 13-ма тисячами активних просвітян. З’являються сотні найменувань книг. На жаль, Перша світова війна та румунська окупація завдали сильного удару по українському рухові й відповідно Руській Бесіді, діяльність якої хвилеподібно то піднімалася, то падала... І зрештою, як стверджує історик О. Добржанський, зі встановленням у 1938 році диктатури в Румунії на товариство було покладено лише представницьку функцію. А з приходом на Буковину радянської влади увесь український громадський рух і Руська Бесіда були заборонені. На довгі 40 років українське слово і думка по-

трапили під жорсткий контроль радянської системи.

Лише 1989 року з послабленням радянського режиму вдалося відновити діяльність “Буковинської Просвіти”. І робота та була значною й результативною. Величезний ентузіазм, мужність активістів-просвітян, сміливість, популяризацію українських традицій, вишиванок, раніше заборонених стрілецьких і повстанських пісень, української Церкви тощо зіграли ключову роль у народженні духу й фундації незалежності України, 30-річчя якої відзначаємо цього року.

Літопис Просвіти (Руської Бесіди) за 40 років із 153 потрібно продовжувати нам, сучасним просвітянам. “...Ваш (наш) обов’язок приставати (долучатися) до неї (Просвіти, Руської Бесіди) не десятками, а тисячами, трудитися враз із нею на ниві Просвіти, виконувати й здійснювати в краю все те, що вона задумала і постановить на добро народу. Чай ж не змаловажати нам славно розпочате діло двигнення народу з кайданів темноти, чей же сорокалітній невинний труд не є марниченню, який можна би загирити (змарнувати), а треба его жваво продовжити і побільшити новими силами! Станьмо в ряд Просвіти й обробляймо ниву єдності й згоди!”

P. S. У книзі подано біографії очільників “Просвіти” краю за 1989–2021 роки: Миколи Гавалешка, Тараса Кияка, Віктора Косяченка, Георгія Кожолянка, Тамари Мінченко, Остапа Савчука.

Символ твоєї свободи

У Зінькові відкрили виставку про Державний Герб

З нагоди 30-ї річниці відновлення державної Незалежності України виконком Зіньківської міської ради, Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) та комунальний заклад “Зіньківський історичний музей” відкрили для місцевих жителів та гостей міста виставку “Символ твоєї свободи. 100 років Державного Герба України”.

Виставка створена Інститутом національної пам'яті як центральним органом виконавчої влади у співпраці з видавництвом “Родовід” у 2018 році з нагоди сторіччя знакових подій Української революції 1917–1921 рр. – перших вільних змагань українців за незалежність у XX столітті. Тоді, у 1918 році, власницький знак із монет часів князя Володимира Великого взяли за основу для малюнків герба та печатки Української Народної Республіки. “...Се оздоба питоменна, не запозичена, зв'язана з нашою тисячолітньою державною політичною і культурною історією”, – писав Михайло Грушевський сто років тому, коли Тризуб затвердили гербом УНР.

“Протягом трьох останніх років виставка експонувалася у центрі Києва на Хрещатику та в регіонах, зокрема у Полтаві та найбільших містах області. Тепер цю виставку демонструватимемо у територіальних громадах області. Стартували в Зінькові”, – повідомили в Полтавському офісі УІНП.

Урочиста церемонія відкриття виставки “Символ твоєї свободи. 100 років Державного Герба України” розпочалася зі вступного слова завідувача комунального закладу “Зіньківський історичний музей” Зінь-

ківської міської ради Віктора Литуса. Він зауважив, що впродовж XX ст. Тризуб надихав митців на створення його художніх інтерпретацій.

Виставка УІНП пропонує увазі відвідувачів зображення Тризуба в інтерпретації Василя Кричевського, Георгія Нарбута, Павла Ковжуна, Роберта Лісовського, Миколи Битинського, Ніла Хасевича, Святослава Гординського, Андрія Гречила, Івана Турецького, Олексія Кохана та ін.

Зіньківський міський голова **Сергій Максименко** говорив про еволюцію державного символу від часів древньої Київської держави Русі до сьогодення, що можна простежити на виставці. Як відзначили організатори церемонії, Тризуб фактично легітимізував історичний зв'язок модерної України з Руссю – як головної її спадкоємиці. Він став одним із головних атрибутів незалежної Української держави, а також важливим маркером української національної ідентичності.

За словами **Віктора Литуса**, детальніше мешканці Зіньківської територіальної громади зможуть упродовж місяця ознайомитися з матеріалами виставки в експозиції музею.

Прес-служба
Зіньківської міськради

Світлана ПРУГЛО,
інформаційна служба НМЗУГ
в Опішному

“Упродовж місяця на території Музею-заповідника творитиметься унікальне, феноменальне явище. Сім видатних українських художників-керамістів будуть творити неймовірно великі речі, які уособлюватимуть велич нашої держави”, – зазначив генеральний директор Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному та координатор проекту Олесь Пошивайло.

За умовами участі, упродовж 30 днів мистці мають виготовити й встановити монументальну скульптуру не меншу 5 м висотою та не менше 1 м шириною.

“У своїх творах художники-керамісти повинні відобразити історичні традиції й художні досягнення нашого народу. Але й водночас створити твори сучасної української кераміки, які постануть

Віктор БЕЗПАЛЬЧЕНКО,
працівник Чернівецької
обласної універсальної
наукової бібліотеки
імені Михайла Івасюка

У Чернівцях у ВД “Родовід” вийшов комплект листівок “Атлант української мови”, присвячених пам'яті видатного українського письменника, класика української літератури, художника і мислителя Тараса Григоровича Шевченка та приурочених до 30-річчя Незалежності України і Національної спілки письменників України.

У комплекті листівок – вірші-присвяти Тарасу Григоровичу Шевченку.

Двадцять поетів, двадцять українських постатей свої вірші присвятили видатному Кобзареві: Борис Бунчук, декан філологічного факультету ЧНУ, поет, член НСПУ; Василь Васкан, український поет, член НСПУ, заслужений працівник культури України; Анатоль Вієре, письменник і румунський перекладач; Віталій Демченко, український поет, перекладач, публіцист, член НСПУ; Василь Джуран, голова Чернівецької обласної організації НСПУ; Оксана Довгань, українська поетеса, перекладачка; Михайло Івасюк, український письменник, літературознавець, фольклорист, педагог; Віра Китайгородська, українська письменниця, журналістка, громадсько-культурна діячка, заслужена працівниця культури; Ліна Костенко, українська письменниця, поетеса-шістдесятниця,

Подарунок семи митців

В Опішному на базі Музею гончарства за підтримки Українського культурного фонду стартував Національний симпозиум монументальної кераміки “Гіганти Незалежної України”. Це поліфункціональна художня акція, покликана возвеличити засобами художньої кераміки визначальну дату в розбудові Соборної України.

у колі світового керамічного товариства. Те, що вони зроблять – це буде дійсно феноменальне явище української культури. По суті – це буде дарунок семи митців незалежній Україні”, – продовжує Олесь Пошивайло.

Сміливці-гігантомани, які осягнули велич гончарних скульптур: Інна Гуржій (Полтава), Андрій Ільїнський (Київ), Ірина Норець (Київ), Тетяна Павлишин-Святун (Львів), Леся Падун (Полонне, Хмельниччина), Олександр Сердюк (Харків), Іван Фізер (Черкаси). Усі сім мистців є давніми, добрими друзями Музею гончарства.

“Ці художники-керамісти склали собі – ми можемо! Якщо багато хто сказав – у мене немає часу, я не можу чи для мене це велика робота, то вони сказали – ми зможемо! А ми в них віримо! Минуть століття, тисячоліття, а ці прекрасні твори стоятимуть у нас на території Музею-заповідника”, – зазначив генеральний директор.

Традиційно “Майстерні” творців розташувалися під блакитним небом на мальовничому пагорбі. Також було продумане дозвілля для мистців – цікаві екскурсії до всіх структурних підрозділів Музею-заповідника в Опішному.

До 30-річчя Незалежності України

АТЛАНТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: сер. листівок / авт. ідей, упоряд. В. Т. Джуран. – Чернівці: Родовід, 2021. – 21 лист. – Проект Чернівецької обласної організації Національної спілки письменників України; до 30-річчя Незалежності України і Національної спілки письменників України.

лауреатка Шевченківської премії; Омелян Лупул, український поет-лірик, байкар; Олена Рєпіна, просвітянка, завідувачка відділу зберігання та реставрації бібліотечного фонду ЧОУНБ ім. М. Івасюка; Тамара Севернюк, українська поетеса, перекладачка, публіцистка, журналістка; Галина Тарасюк, українська поетеса і прозаїк, член НСПУ; Михайло Ткач, український поет, кіносценарист, заслужений діяч мистецтв України, народний артист України; Богдан Мельничук, український вчений-філолог, поет, публіцист, журналіст, педагог, перекладач, заслужений працівник освіти України, а також буковинські письменники: Галина Мельник, Олександр Довбуш, Сергій Парашук, Манолій Попадюк.

До комплекту листівок-присвят увійшов фрагмент поеми з творчого доробку “Тарасові Шевченку на вічну пам'ять” від буковинського соловейка, поета-романтика, передвісника українського національного відродження Буковини Юрія Федьковича.

Автор ідей і упорядник, голова спілки буковинських письменників Василь Джуран.

Таємниця духу митця і його доби Люботинська публічна бібліотека презентує книжкову виставку до 165-річчя Івана Франка

Олена АЛІСОВА,
директорка КЗ “Люботинська ПБ”

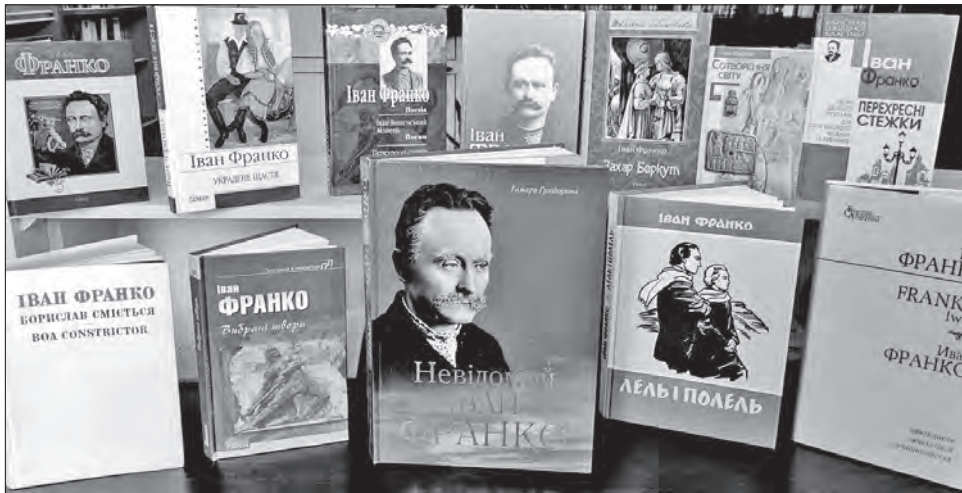
27 серпня 1856 року народився видатний письменник, поет, драматург, багатогранний науковець і філософ, професійний видавець і редактор, активний громадсько-політичний діяч Іван Якович Франко. Усебічно обдарований, енциклопедично освічений, надзвичайно працьовитий, Франко виявив себе на багатьох ділянках української культури. Сюжети для творів він черпав із життя і боротьби рідного народу, з першоджерел людської культури. Був “золотим мостом” між українською і світовими літературами. Його творчий доробок, писаний українською (більшість текстів), польською, німецькою, російською, болгарською, чеською мовами, за приблизними оцінками нараховує кілька тисяч творів загальним обсягом понад 100 томів. Франко — автор численних наукових праць з історії та теорії літератури, літературної критики, фольклористики, етнології, мовознавства, перекладознавства, мистецтвознавства, релігієзнавства, історії, економіки, соціології, філософії.

І. Я. Франко був одним із перших професійних українських письменників, тобто заробляв на життя літературною працею, а також за сорок років видавничої діяльності він зумів організувати

і видати чимало періодичних та неперіодичних видань. Перекладацька діяльність Франка охоплює творчість різних народів та епох, літературну творчість багатьох іноземних письменників. Нерідко Івана Франка називають титаном праці.

Пам’ятники та музеї Іванові Франку є в різних містах України та за кордоном. А одна з областей України — Івано-Франківщина — названа на його честь.

Названо лауреата Міжнародної премії Івана Франка 2021 року

27 серпня, у 165-ту річницю від дня народження українського генія Івана Франка, було оголошено ім’я лауреата під час урочистої церемонії в Дрогобичі.

Цьогоріч найвищу відзнаку в галузі гуманітаристики здобув професор Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка Леонід Тимошенко — за монографію “Руська релігійна культура Вільна. Контекст доби. Осередки. Література та книжність (XVI — перша третина XVII ст.)”.

Директор Міжнародного фонду Івана Франка Ігор Курус зазначив: “Міжнародна премія імені Івана Франка є надзвичайно вдалим інструментом просування постаті Івана Франка, інтеграції української гуманітаристики у світову науку. Цей нерукотворний пам’ятник українському генію створив Роланд Франко у 2015 році”.

На церемонії нагородження були присутні члени Правління Фонду, члени міжнародного журі, номінанти, вчені з Австрії, Польщі, України, франкознавці, представники влади, гості з Канади, громадськість і родина Івана Франка. Захід був присвячений світлій пам’яті Роланда Франка.

VI урочиста церемонія нагородження лауреата Міжнародної премії імені Івана Франка відбулася за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду “Відродження” в межах грантового компонента проекту EU4USociety, в партнерстві з Дрогобицькою міською радою, Львівською обласною державною адміністрацією, Дрогобицьким державним педагогічним університетом імені Івана Франка, Державним історико-культурним заповідником “Нагуєвичі”, Львівським товариством у місті Києві.

У попередні роки премії були удостоєні кардинал Української Греко-Католицької церкви Любомир Гузар, професор Віденського університету Міхаель Мозер та академік Львівського національного університету імені Івана Франка Олег Шаблій, професорка Українського католицького університету Ярослава Мельник і доцент кафедри Східноєвропейської історії Гельсінського університету Йоганнес Ремі, професорка Міланського університету Марія Грація Бартоліні, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Ігор Сердюк.

«І на братській взаємній любові...»

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії,
викладач Київської православної богословської академії

У межах натуралістично-позитивістських і соціалістичних ідей сформував оригінальну соціально-філософську концепцію український мислитель, критик окремих ідей марксизму та анархічного суспільства, особливо ідеології М. Драгоманова, Іван Франко.

Іван Франко (1856–1916 рр.) — унікальна постать в українській культурі, поет, драматург, учений, філософ, політик (представник соціал-демократичного вільнодумства). Народився в селі Нагуєвичі Львівської області (Галичина). Починав навчання у Львівському університеті (в 1875 р.), а закінчив — у Чернівецькому університеті в 1891 р. У 1893 р. він захистив дисертацію і здобув звання доктора філософії у Віденському університеті, а згодом отримав почесний ступінь і доктора філології.

В основі філософських рефлексій І. Франка лежали натуралістично-позитивістські ідеї, що були характерними для Австрійської (Віденської) філософської школи кінця XIX — початку XX ст. Однією з головних філософських проблем, якою переймався Франко, була проблема сутності людини, її місця та ролі в суспільному прогресі. Франко висловив думку про те, що найбільшою цінністю на Землі, яка варта уваги філософа, є людина, але не людина взагалі, а конкретна особа, “правдивий живий чоловік”, який через осмислення свого трагічного буття виростає до необхідності духовного прориву в просторі й часі. На думку І. Франка, “правдивий живий чоловік” — це людина, яка завдяки своїй активності стає носієм нового духу (“дух, що тіло рве до бою”). Новий дух — це подолання в людині рабської покорності, необхідність розвитку природної потреби жити в любові й справедливості до інших людей, реалізація в суспільному житті принципів самопожертви з метою прискорення приходу щасливого майбутнього. Носій нового духу — це революціонер, “каменярь”, який будуватиме соціалістичне суспільство. Вищим ідеалом людського існування І. Франко вважав революційну боротьбу за людське щастя й свободу.

Свобода однієї людини витікає зі свободи інших людей, вона є мистецтвом взаємодії з іншими людьми, звідси й надзвичайно велике значення етичної проблематики,

яка була в центрі соціально-філософської рефлексії Франка. На його погляд, однією з найважливіших наук є філософія моралі, бо вона, незважаючи на всю складність і драматизм людського існування, вчить особу, як жити гідно, щоб, зрештою, стати щасливою в братській любові до собі подібних. Свобода, гуманізм, солідарність серед людей праці, на думку І. Франка, є показниками морально-політичного прогресу людської цивілізації загалом.

Інтерес до політики привів Франка до вивчення марксизму, але з часом, критично його переосмисливши (особливо в питаннях необхідності диктатури пролетаріату та другорядності національно-визвольної боротьби), філософ став шукати власний шлях у політиці в межах соціал-демократичної ідеології, яка давала можливість сподіватися на використання етико-моральних чинників (принципів) у розбудові справедливих соціальних відносин.

Іван Франко був палким прихильником освіти і науки, з наукою і технікою пов’язував соціально-економічний прогрес, а водночас і зміни на добро в усіх сферах соціального життя тогочасної Галичини. Франко обрунтовував неминучість саморуйнування селянства та перетворення його на пролетарів, на його думку, село може полегшити свою участь, користуючись перевагами кооперативного господарювання.

Особливим предметом філософських рефлексій І. Франка стала філософія релігії (наукове релігієзнавство). Мислитель сприймав релігію як важливий чинник розвитку духовної і народної культури українців. Свого часу в наукових колах Галичини І. Франка сприймали чи не як найвідомішого фахівця з апокрифічної літератури (неканонізованих церковно-стародавніх релігійних текстів). Але він залишався непримиримим критиком діяльності клерикалів у Західній Україні, хоча загалом уважав релігію незамінною і корисною як в умовах війни, суспільних нещасть, так і в мирний час.

Помер Іван Франко 28 травня 1916 р. без передсмертної сповіді, хоча таке бажання він озвучив попередньо. Франкова смерть засвідчила конфлікт із вищим духовенством, представники якого нагадали, що Франко віддавна був ворогом церкви. Але рішення вищого духовенства не було виконано, і похорон Франка все таки відбувся за церковним обрядом (за участю о. Володимира Гуруля). Поховали Каменяря на Личаківському кладовищі у Львові.

Іван Франко:

“...немає такої важкої і такої запутаної, але одночасно такої важливої науки, як наука про людину і людське життя. Лише вона може визначити справжнє місце людини в природі і серед інших людей; вона тисячами прикладів прикріплює свої міркування про те, як слід жити, керувати власним розвитком; вказує на початок людського поступу. І хоча наука про людину не може вказати його остаточного кінця, то принаймні виразно вказує на найближчу мету — рівність і щастя всіх людей...”

...Кожна людина, а тим більше людина, що живе в суспільстві і на кожному кроці із суспільством тісно пов’язана, мусить виробити в собі певні поняття про життя з іншими людьми, про обходження з ними; то є поняття істинності, справедливості, правди, приязні та добра. Ці поняття є основою моральності, що є предметом останньої найвищої науки — етики.

Етика вчить людину жити по-людському — вона керує завжди і всюди її кроками; вона змінює природу людини і облагороджує, і в такий спосіб робить її здатною до щастя, як внутрішнього самозадоволення, так і суспільного, що ґрунтується на узгодженій праці всіх людей і на братській взаємній любові...”

Материк у пісках безпам'ятства

Надія ГАВРИЛЮК

Легко піддатися спокусі забути: людина — це не острів, а материк. І вона поєднана з живими і з покійними, з навколишнім світом. Втративши відчуття вселюдської єдності, кожен зможе повторити за ліричним персонажем поеми П. Мовчана “Потоп”: “Мій обрій стане колом самоти” (с. 6).

Перша асоціація зі словом “потоп” — згадка про біблійного Ноя, що врятувався в часі потопа. Але Ной із однойменної поеми П. Мовчана хоче не просто зберегти частку затонулого світу (“яке зухвальство думати про потім”, с. 5), але взяти на облік усі втрати. Ліричний персонаж має відвагу спитати себе: “Невже до втрати світу я вже звик?” (с. 6).

Приглядаючись, із сумом констатую: дехто вже звик дивитися на втрату світу відсторонено. Зовсім не тому, щоб “не втратить глуму від журби-печалі”, а тому, що гадає, ніби втрачено не його світ, і живе під гаслом: “Країну мертвих переплить — забуть” (с. 5). І геть не хоче думати, що з Ноя, який залишив за бортом потопельників, колись стане тим, до чіх повік “налипли копійки” (с. 8) — плата Харону за переїзд у Країну мертвих. Окрім того, вочевидь, числить себе Адамом чи Євою і не пригадує значення слова “рід”. Тому і катастрофа бачиться як новомодна мертва теорія, а не живий біль. Тому виникає такий фантом як постпам'ять... Що це як не безпам'ятство?

Запобігти безпам'ятству прагне ліричний персонаж поеми “Потоп”, якому відомо: “Безпам'ятство не має берегів” (с. 7), адже воно не ріка, а піски — безживні, але здатні ставати ґрунтом для нових втрат / страт: “Скрізь заганняють палі у піски, що радісно в безпам'ятстві біліють” (с. 9). Безпам'ятство радісне — пам'ять гірка. “І втрати всі осіли в чорній книзі” (с. 6).

Чорна книга — збірка поезій П. Мовчана “Материк”, що вийшла в світ під чорною палітуркою у видавничстві “Ярославів Вал” 2014-го року. Чорна книга — своєрідний мартиролог усього мертвого і всіх мертвих. Чорна книга — метафора землі, що поглинає все віджиле. Яке ж ім'я матеріка? Українська Атлантида, що зникає у хвилях часу, але до зникнення якої багато хто ставиться байдуже.

Верхів'я її знайдемо в словнику забутих речей, середину — в словнику втрачених слів, а корінь — у забутті людей, які тими речами користувалися, забутті предків власних:

*Пливу і дивуюсь, я зберіг словник
Речей забутих в підковчезній світі:
“коликса”, “прядка”, “ночи”, “лоювик”,
що ані з звуків зіткані, ні з літер.
Напрятив в словнику на слово “рід”,
і пригадав Михайла та Устима,
і, мов жаринки заховав на спід
душі своєї — в каламуті диму... (с. 7-8)*

Коли “межі часу водами розмито” (с. 6), ліричний персонаж іще тісніше бачить свою сув'язь із батьком і дідом. Ба більше: він творить епос, у якому сплітається в єдиний земний материк міфологія різних народів. Є тут згадка і про шумерську богиню на ім'я Іанна, що відповідає за врожаї, родинне життя і справедливість, і про слов'янську богиню вод — Дану. А ще в тексті поеми Павла Мовчана можна знайти ключ до її прочитання — “Епос про Гільгамеша”: згадки про богиню Іштар і місто Урук, а також про перевізника Уршанабі. Читач обізнаний розуміє, що це поема “Про того, хто бачив усе”: народження і смерть, війну і любов. Поема про пошуки безсмертя.

Як і належить, подорож за безсмертям починається з народження. І зі зближення ліричним персонажем поеми шумерської богині-матері на ймення Намму зі своєю матір'ю. Що важливо: ця, на позір радісна

подія, вже несе першу — не ослвлену, але викричану тугу:

*І я поплив — хвала богині Намму!
Угледівши дві брами твоїх віч, —
о матінко! Стоять віки за нами,
попереду я бачу ряд сторіч.
Голос вирвавсь на волю — кричав я чому, —
що, з п'ятьми вириваючись, бурюсь в п'ятму?
О заступнице Дано, мене порятуй,
Поверни в лоно немки, верни німоту!
Твоїми я очима прядку бачу,
тчу пучками твоїми полотно,
щовечора слізьми твоїми плачу,
стираючи з коліски порошно. (с. 14-15)*

Зумисне навела таку розлогу цитату, аби показати, як сусидить світ матеріальний і світ духовних роздумів і пошуків ліричного персонажа. Матеріальний світ у П. Мовчана виступає без прикрас, і ти буквально відчуваєш душею його ваготу. Цю ваготу поетові (персонаж поеми — П. Мовчан, її автор) випадає передати. Бо ж:

*Не камінь ти, не подорожник ти,
ти — ім'ядавець і за камінь старший,
хто зритував весь світ від німоти,
словами білий простір возз'єднавши... (с. 24)*

Багатозаровість смислу поєднується з чергуванням фрагментів, написаних різними розмірами. Так, у розлогі цитаті зі сторінок 14-ї і 15-ї сусидять п'ятистопний ямб і чотиристопний анапест. Зміна розміру не завжди мотивована тематичним рухом поеми, але часом вона ледь помітно акцентує вагомий образ, до прикладу — тріщина в часі:

*Час почався, крутились іржаві трибки,
І наміталась тріщина в ньому... (с. 17)*

Оця ледь намічена тріщина виділяється за рахунок скорочення рядка чотиристопного анапеста на одну стопу — до тристопного. І тільки через десять сторінок читаць збагне повний, що та тріщина часу — смерть, яка уриває (скорочує!) життя, краде радість безсмертя. І тому, згадуючи відхід діда, поет пише:

*Він тріщину на грудях міцно стис,
аби для інших шириною не стала. (с. 27)*

Тріщина часу — мов розкол єдиного материка на п'ять континентів. І оця трагедія роз'єднання — душі і тіла, живих і покійних — не оминає і мови:

*Та я не знав ще, що в тріщині мови
час затікає окремячи суцє.
Я ж все об'єдную голосом знову,
“світле!” гукаючи дужче і дужче... (с. 30)*

Ліричний герой, як знаємо, пливе в човні (“В'яжуть руки, і ноги, і волю мені! — / наче кокон лежу у глибокім човні...”, с. 16). Від тріщини часу в тому човні виникає пробоїна, через яку до Павла потрапляє вода печалі і жаури. Вона солонна зі споду, її не переплисти, хоча й думав спершу, що є змога піднятися ниткою пуповини, наче павучок, і врятуватися від нічної купелі — смерті і сліз...

Ось одна з причин нічної купелі, як її подає автор, використовуючи символіку казки до трагічних подій війни, які пережив у ранньому дитинстві: “Як мені сонце викопати з попелу, / а голку де знайти на смерть Кошеєву? / Хати, мов яйця у вогні полопались, / а дніще у човні моїм розщеплене... / Вганяю пучки, аби зшити тріщину, / у хаті двері, що мов пліт, хитаються... / — Хайль Гітлер — люто верещить арійщина / і мертвою водою захлинається” (с. 33). А ось Голодомор, вимовно переданий:

*Який стоячий день, мов затягнула ряска
все плесо і схвала в зеленій глибині
пшеничні калачі — зостався шнур від в'язки,
що зашморгом хитався на глиняній стіні. (с. 35)*

Знаково: згадка про в'язку пшеничних калачів нагадає кожному фінальну фразу багатьох казок (“Ось вам казка, а мені — бубликів в'язка”). Але казка закінчилася, а шнур обернувся зашморгом... І колір надії і життя — життя юного (“Трави не перевищую, живу на рівні серця”, с. 34) — обертається смертю...

Зібрати цей світ, розколотий і розбитий, допомагає зір автора, що спинає час. Фрагменти зшиті на рівні семантики і за посередництвом рими. Окрім п'ятистопного ямба і чотиристопного та тристопного анапеста, зустрічаються рядки шестистопного ямба (“Все суще втягує той промінь, наче зрак, / на дні лишаються одні лише лущини”, с. 28). Є також строфа, де ритм змінюється з дольника чотириактового у перших двох рядках на чотиристопний дактиль:

*Виповнивсь світлом човен мій драгий,
слух переповнивсь хлопотом моря...
Вже і доплив: ось поріг дерев'яний —
Тихо світилося тіло прозоре. (с. 29)*

Прозоре — невидиме, але таке, крізь яке видно все. Ось і П. Мовчан через свою біографію показує не тільки свій час, а час загалом (“життя таке коротке, а обрії безкраї...”, с. 34). Ці обрії пробуджують у душі мрію вирватися з кокону (“наче кокон лежу у глибокім човні...”, с. 16), аби злетіти, мовби метелик, у блакить неба. Чи бодай — над собою (“ще вище — над собою — вознесуся...”, с. 24).

Оте вознесуся нагадає про Воскресіння і про Розп'яття. З одним із моментів Розп'яття співвідносне життя. І життя у поеми П. Мовчана “Потоп”, мов знеболювальне, яким було змочено губку, що на тростині подавалася розп'ятим — оцет:

*Життя в мені відкрилося, наче храм,
в якому виголошують пророцтва.
Прибивсь сюди я і забув про там,
повітрям губи змочено, як оцтом... (с. 18)*

У житті доводиться перейти страждання (переплисти море), доки зможеш (якщо, звісно, зможеш...) возвестися. Коли я читала поему П. Мовчана, мене не покидало відчуття, що це українська “Безплідна земля”. Твір Т. С. Еліота і справді написаний на суголосну тему — зв'язок часів. І хоча образи в кожного з авторів індивідуальні, але тональність обох схожа.

Піски безпам'ятства, через які ліричний персонаж поеми “Потоп” перебирається, мов через ріку забуття (подібно Гільгамешу з перевізником Уршанабі, орієнтуючись за жердинами), не минають безслідно: те, що починалося радістю безпам'ятства — стало “піщаним голосом” поета, що зв'язує вузлом розтятих час:

*Скрізь заганняють палі у піски,
що радісно в безпам'ятстві біліють. (с. 9)*

*Піщаний голос ниткою сукавсь,
Мов тонко випрядавсь із куделі,
зв'язувавсь вузлом розтятий час,
відновлювались лінії оселі. (с. 38)*

Автор відновлює світ. Стає голосом, який “ніби пісок в годиннику скляному” “назад перетікає” (с. 41). В'яже вузли на згадку. Морські вузли (спосіб кріплення)? одиниця виміру швидкості життя? Просуваючись життєвим морем, ліричний персонаж переживає особисте прозріння:

*рву древню зелень,
що неначе маска,
пристала й до обличчя...
рву пов'язку...
і прозріваю —
зір мені болить,
бо в очі наливається блакить... (с. 41)*

І ці кольорові доміанти — блакитне та зелене — у поемі сусидять. А зелений колір наділено різними значеннями: це трава

(“Травами трави були, та й не тільки, бо одночасно були і тобою...”, с. 29), це людина, це ряска. Людина ж може квітнути, як трава (Псалом 72:16) та минати, як трава (Псалом 90:5). Будучи наділена семантикою життя і смерті, трава-людина не знає, що якої миті у її долі переважить.

*А колір моря, колір днів прожитих,
та днів майбутніх, того дня, що є;
зелене ниття з глибини блакиті,
життя чи смерть — не знаю — хто снує? (с. 42)*

На мойр — грецьких богинь долі — надій нема. “І зеленіє бронзова Медея / від люті, що закута у метал” (с. 40). А поет атестує свій час, як вік бронзовий, що переходить у кам'яний, — рух від поганого до гіршого: “Він бронзовий, бо бронзові погруддя, / хоч патина зелена її тлить... / Двадцятий вік — курортне многолюддя, / зіпа транзистор — чаєчка квилить... / Вік кам'яний — покритий берег рінню... / Та ж густики нафти плямами на ній... / І сосна в небо глибиться корінням, / кушиться крона в глибині земній...” (с. 40).

Не дивно, що цей регрес навіває ліричному персонажу настрої, суголосні книзі Еклезіяста:

*І вивернута з глибини копійка
з гербом зітертим, ликом без ознак
показує: безглузде все настільки,
як стертий і безвартісний п'ятак...*

*І я не хочу знати, в якому віці
шукали руно, й хто мене шука...
Кущами з гір біжать зелені віви,
І ніж зеленій землю протика... (с. 42)*

З одного боку — теза про марноту марнот. З другого боку — теза про вічне повторення того, що було, як про вічний пошук золотого руна. Для П. Мовчана це руно — людина. Він шукає людину, подібно Діогеніві. Довкола себе і в собі — видобуваючи з ковчегу пам'яті:

*З ковчегу вийде весь минулий світ,
і ти пізнаєш Єву та Адама,
і зайдеш ти, як в потойбічний світ,
в своє життя, ввійшовши, мов до храму. (с. 22)*

У момент оцього входження назустріч полетиться зелений колір. Спершу, тебе огорне вітальність дитинства, схоплена чудовим пейзажним образом (“Кущами з гір біжать зелені віви”), що в ньому відчутний перезвук із поетикою Б.І. Антонича. Згодом зелень символізуватиме смерть (“На глибині травневі свічусь зеленим тілом, / муруючи хатину зелену з піску; немов листки, долоні мої позеленіли, і світяться краплина солонна на піску”, с. 34-35), як у фінальному рядку поеми (“І ніж зеленій землю протика...”, с. 42).

Це марна жертва чи ритуальне жертвопринесення заради рятунку? Відповідь, мабуть, залежатиме від того, що обереш — піски безпам'ятства чи ваготу пам'яті... Ваготу, що тисне, але і опору, яка тримає — материк у пісках безпам'ятства.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Такий унікальний талант поета – народитися в День Незалежності Батьківщини за сімдесят років до здійснення сподіваної мрії. Він навіть передбачив, що проголошення Незалежності відбудеться в близькому часі, осяжному для його ровесників, для його кривників і побратимів. Передбачив і силою тужної любові, снагою натхненного слова викохав, виплекав, утвердив на торжество правдешніх устремлінь.

Бачив же свою Батьківщину поет лише до 21-річного віку, решту 48 літ він був далеко від неї і радий був угледіти хоч уві сні ту землю, де залишилися батьки, сестра, дід та баба, дядьки, тітки, чимало двоюрідних братів і сестер і – друзі його та однодошколяки... Всього не міг він і уявити, що там діється вдома. Скажімо, 1961 року Леонід Полтава пише “Листи до батька в Сибір”, сповідальну болючу поему, а він і не знає, що батькова доля обірвалася ще тоді, як він, Леонід, тільки поступив до Ніжинського учительського інституту. До Сибіру батько навіть не дійшов.

Мені пощастило розмовляти з багатьма земляками й односельцями родини Пархомовичів (таке справжнє прізвище поета) – і всі говорили про його батька Едуарда Адамовича як про чудового лікаря, широкого й доброго чоловіка, інтелігентну людину; про його матір Любов Улянівну із Соляників (люди кажуть – Олянівну) – як про гарну вчительку, розумну й вольову жінку, мужню й мудру наставницю. Всі найкращими словами згадували сумлінного й здібного хлопця Льоньку та його милу сестру, красуню Валю. Однокласники й однокласниці вірили, що їхній побратим Леонід Пархомович стане відомим письменником, вони й досі сподіваються на зустріч із ним. Він десь є, він живий, він мусить довго жити, бо він не тільки їхній улюбленець, він – виразник їхніх думок, почувань і сподівань їхніх.

Справді, Леонід Пархомович (або ще Енсен, як прибрал собі він “неопізнане” прізвище для безпечного проживання на чужині) став видатним письменником. Літературне ім’я його – Леонід Полтава. Народився 24 серпня 1921 року в селі Вовківцях Роменського району Полтавської області (з 1939 року – Сумської). Мати – вчителька, батько – лікар. Були в Леоніда добрі вчителі (Микола Христовий, Сергій Шербань, Любов Олянівна) й добрі приятелі (Йосип Дудка, Василь Лашенко, Микола Стенька). У Ромні жили дід Адам і баба Катерина, у Вовківцях – дід Оляян і баба Марія.

Леонід із Йосипком (згодом відомим Йосипом Дудкою) ходили до діда Привоя по книжки на Фабриччині. Пробували й самі писати. І малювати. Купалися в Сулі, каталися на човні.

Учителька Євдокія Іванівна Півторак, Леонідова однокласниця, зберегла цінну гуртову фотокартку, на якій – учні сьомого класу Вовківської середньої школи. Серед них і Леонід, і його мати, Любов Олянівна, як класний керівник, і Євдокія. У восьмому класі однокласники вже його не пам’ятають. Закінчував він Любецьку середню школу на Чернігівщині (1938). Кажуть, що в зв’язку з призначенням Едуарда Адамовича на роботу в Любеч. Може, й так. Але в новелі “У вишневі країні” дев’ятикласниця Аглая (портрет її автор писав із сестри Валі) каже ось так: “Знаєш, чому ми переїхали сюди? НКВД батьком цікавитися почало, от і виїхали”. Та від всевидячого ока ховатися – марна затія...

1938 року Леонід поступає до Ніжинського учительського інституту. Десь через тиждень забирають його батька – Едуарда Адамовича. Лише ось недавнечко з’ясувалося, що 21 вересня його судила трійка, а 24-го вирок було виконано. Скасовано вирок аж 1959 року. Але нічого про це Леонід не знав. Та й нікого було питати.

Але як же Леонідові пощастило таки закінчити інститут? Є думка, що за нього заступився Максим Рильський, який навіть надавав Леонідові допомогу, коли той розповів сумну “біографію”. Леонід бував у Максима Тадейовича вдома й на дачі,

Провісник Незалежності 24 серпня 2021 року – сторіччя Леоніда Полтави

листувався з ним і все життя пам’ятав його дружні уроки й поради. Присвятив йому ряд віршів, а також на смерть свого вчителя написав “Баладу про п’ятого лебедя”. Як він згадував, “16 листів М. Рильського... згоріло в бараці десь біля Юнфернгайде, в Берліні, куди, мабуть, безпосередньо влучила літунська бомба (ми сиділи у рівняку)”. Очевидно, допомагав Леонідові і професор Микола Сайко, його викладач, письменник.

Інститут він закінчив 1940 року. А тепер звернімо увагу на виноску в книжці Івана Левадного “Леонід Полтава – майстер різноманітних жанрів” (стор. 26): “Л. Полтава перебував один час до війни у м. Люстдорфі (тепер Чорноморка) біля Одеси. Це дало йому нагоду докладніше опанувати німецьку мову (у Люстдорфі жили німці колоністи, зліквідовані або виселені після війни) та спостерігати за життям чорноморських рибалок”. Певно, що шо інформацію автор дістав із вуст поета. Може, саме тут і працював Леонід 1940/41 навчальний рік? Адаже щоб “докладніше опанувати німецьку мову”, потрібен був час. Його одне: Чорне море й Одеса прилюбилися письменникові так, що все творче життя були в центрі уваги й художнього осмислення. 1941/42 навчальний рік (образно кажучи) Леонід Пархомович працював у Ромні в газеті “Відродження”. Як на мене, саме про це – його новела “Прекрасний розгром”, де в образі Василя пізнаємо Леоніда, а Остап – може, й справжнє ім’я, бо письменник згадує його і в цій новелі, й у “Листах до батька в Сибір” (хоч у поемі події переніс у Лубні):

*І тебе, мій Остапе, друже,
Що зі Львова прибув у Лубні,
Що приніс в незасіяні душі
Синьо-жовтої квітки вогні, –
Пригадай, як збирали зброю,
Як виводили: “Не пора”,
Як сказав: “Ми німецькі розбої
Охолодим водою Дніпра!”...
Пригадай, пригадай, Остапе:
Воронням зліталось гестапо,
Та зуміли ми їхній слід
На Сулі запустити під лід
Ще й лишити напис на дверях,
Голосний, наче стріл: Бандера!*

Це член Похідної Групи Револуційної ОУН, Леонідів побратим. До речі, в Леонідовій біографічній довідці, писаній рукою самого Полтави (“Київ”. Антологія, Нью-Йорк, 1984) читаємо: “Співробітник Похідної Групи ОУНр на Сумщині й Полтавщині під час другої світової війни”. Із новели “Прекрасний розгром” схоплюємо ще такі штрихи: “Юнак, який шойно вчився редакційного ремесла” (про газету – “шматки з німецькими наказами в українському перекладі”), “український юнак,

виpusкник інституту і поет”. І ось Остапові слова, звернені до Василя (тобто Леоніда): “Воно (ваше ім’я – Д. Ч.) вже досить відоме. А до того ж я був кілька раз на ваших виступах в театрі, ваші поезії мене не раз зворушили”. Так, у Ромні діяв Український музично-драматичний театр імені М. Леонтовича. За офіційною статистикою на обліку у властей були тоді всі культурно-творчі артистичні сили – музиканти-професіонали, диригенти, актори, поети, художники, скульптори та інші. А за словами сучасного дослідника Валерія Гайдабури “По суті, мистецтвом глобальної альянсу був увесь простір українського театру в окупації, що надихався ідеєю національної гідності” (Театр, захований в архівах. Київ, Мистецтво, 1998). Леонід Пархомович діє в українському підпіллі. І от приспіла година, що Остап Василеві (тобто Леонідові) каже: “– Ти справді поет, Василю, може, й великий поет буде з тебе. Ти мусиш негайно йти звідси, не себе рятувати, а талант. Талант не твій. Справжній талант – народне добро”. І бере Остап на себе почесну місію: рятувати оце “народне добро”. Після сутички з гестапівцями провозжає його до поїзда, що везе робітників у Німеччину: “Поволі, на пагорб, йшов потяг, і Остап наказав юнакові: – Всідай, пробирайся на захід”. Така художня версія новели. Левадний пише так: “Вивезення примусово на працю в Берлін, Німеччина, поет перебував у таборах невольничої праці Бессмерштрассе, Темпельгоф. Згодом, у зв’язку з листом-закликом від Святослава Гординського – за спробу втечі з табору, як і за уряджування літературних вечорів у таборах та за допомогу землякам-військовополоненим – наприкінці 1943 року був ув’язнений у Потсдамі, звідки через три з половиною місяці вийшов для праці в редакції журналу “Дозвілля”, що його редагував Свирид Довгаль для українських робітників у Німеччині. Однак він скоро

Леонід Полтава з дружиною Галиною Вакер,
1986 рік

покинув цю працю й повернувся до табору ОСТ-Арбайтерів, де через ред. Богдана Кравцева діставав літературу для себе і своїх знедолених земляків, зокрема твори Євгена Маланюка, “Марію” Уласа Самчука та інші”. Побував він у багатьох і різних таборах, і шоразу під іншим прізвищем. Про один із них він згадує: “...ОСТ-табір на Бессмерштрассе, обгороджений колючим дротом, такий, куди й нога чужого пса не могла ступити (спочатку, бо потім ми навчилися виходити і з ще гірших таборів вночі на збомбардовані вокзали чи магазини)”. У переселеннях таборів Німеччини були й Олекса Веретенченко, Леонід Лиман, Михайло Ситник, Іван Манило, Ганна Чернінь, Ольга Лубська, Петро Карпенко-Криниця, Яр Славутич, Олекса Запорізький... Тут Леонід Полтава розшукує свого приятеля Йосипа Дудку й друкує його

в журналі “Дозвілля”. Петро Ротач із Полтави мені пише: “Для мене Леонід Полтава бачиться в одному ряду поетів наших невольничих таборів, іменованих остарбайтерівськими, в якому стояли Герась Соколенко, Ганна Чернінь, Василь Онуфрієнко, Йосип Дудка... Їхні голоси з тих поодиноких газет і журналів, що виходили в Берліні, доходили до наших таборів і зміцнювали нас духом любові до України, запалювали вірою в її кращу долю, кликали до боротьби за незалежність Батьківщини. А їхні імена карбувалися в серці на все життя, ставали орієнтирами на майбутнє”.

Тим часом, пам’ятаючи дружні поради Максима Рильського та Володимира Сосяри, Леонід Полтава пише поезії, вміщує в журналах “Наші дні”, “Малі друзі”, “Дорога”, “Дозвілля” та в українських газетах. 1946 року в Регенсбурзі створює п’єсу для дітей “Мишача війна” і віршовану казку “Мавп’ячий король”. Театр “Лелека” під орудою Теодосія Верещинського об’їздить табори для переміщених осіб, де й показує ці дві вистави і для дітей, і для дорослих. Скоро по тім, свідчить Іван Левадний, Михайло Ситник і Леонід Полтава у таборах влаштували літературні вечори, на яких Ситник читав свою поему “Залізничний сторож”, а Полтава – вірші про УПА. Виступав Леонід і з Масеєм Сядньовим, білоруським поетом, якого він перебував. Ще навчаючись у Любечі, часто бував він на білоруському березі Дніпра, приятелював з білоруськими ровесниками й засвоїв од них їхню мову.

І от в Аугсбурзі виходить перша поетична збірка Леоніда Полтави “За мурами Берліну” (1946). “Таку гармонійну цілість між формою і змістом рідко трапляється читати серед наших теперішніх екзильних поезій”, – писав Леонід Мосендз у ж. “Звено”. – Це є справді збірка, а не поетична саламаха. Збірка, ведена одною провідною думкою, виконана майже бездоганно щодо літературно-мистецької форми. Рими свіжі і дзвінкі..., розмір струнково-вириманий, вираз ошадно-скупчений, епітети припасовані, образи ясні і рельєфні”. А щодо тематичної наснаженості, то ще захопливіше: “Ідеологічний зміст? Палкий протест проти експерименту “Нової Європи” над тілом і душею людини. І така сама палка віра в право, свободу і майбутність цієї людини. Її найкраще окреслює вірш “Хто ми” – замість передмови – своєрідна програма збірки. Хочеться вірити, що авторове “ми” – це не лише мовно-умовний реверанс, а таки справді наша “українська Україна”, мовою якої писані талановиті рядки авторських поезій”. А Юрій Клен ще з публікації в збірнику МУР’у помітив його поему “Пані Герта” й відзначив, що вона “являє нам зразок тонкої досконалості, якої сподіватись можна від цілком дозрілого таланту. Такого формою і змістом довершеного вірша ми не знайдемо ні в кого з молодих поетів”.

Згадуючи свої зустрічі з Леонідом Полтавою в повосенній Німеччині, Іван Левадний пише, що “Л. Полтава тоді зачитувався Ю. Кленом, О. Стефановичем, Р. М. Рільке; уважно прислухався до думок визначного поета-вісниківця Євгена Маланюка, з яким подружив у Регенсбурзі, і ця поетична дружба та співпраця тривала також і в Америці майже до останніх років життя того поета, який справедливо називав себе “імператором залізних строгів”.

1948 року виходить збірка “Жовті каруселі”, 1952 – “Українські балади”, 1958 – “Римські сонети”. Прикметно, що навіть у книжці з італійських вражень на чільному місці – думки про Батьківщину. Насамперед він у цьому південному краї “зустрічається” з Михайлом Коцюбинським, що “стояв на капрійському шпилі, як на вершині світової слави”. І хоч де перебуває поет, а бачить священні образи рідного краю: “О земле предківська! Ти знов пере-

ді мною Ввижаєшся і тут іконою ясною”.

У 1951–1952 рр. в двотижневику “Сучасна Україна” друкується, а 1952-го в Мюнхені виходить окремим виданням збірка новел Леоніда Полтави “У вишневій країні”. Післямову до неї написав земляк по Ніжинському інституті Іван Кошелівець. “Дедалі частіше, – читаємо в ній, – Полтава починає повертати до прози. Сам він вважає себе учнем Хвильового, Яновського і італійця Маляпарте. Явища, на наш погляд, майже несполучні і щодо навчання дуже різної вартості: наскільки небезпечно українському письменникові вважати своїми метрами перших двох, настільки ж корисно вчитися в останнього. Але тим цікавіше буде чекати на наслідки. А поки що можемо ствердити, що Полтава цікавий оповідач, який розуміє слово і вміє з ним вправно експериментувати. З чим напевно погодиться й читач, прочитавши ці новелі”. (Більшість новел із книжки надруковано в останніх числах за 1999 рік газети “Жива вода”).

Через десять років у Нью-Йорку виходить його історичний роман з часів гетьмана Івана Мазепи “1709”, що став одним із помітних творів української літератури. Матеріалами для написання роману послужила праця письменника в паризьких архівах. Після Німеччини Леонід живе кілька років у Парижі, потім у Мадриді очолює український відділ Іспанського національного радіо, після чого кілька років працює на радіо “Свобода” в Мюнхені (ФРН). 1958-го переїжджає до США, де працює в українській редакції радіо “Голос Америки”, редагує український щоденник “Свобода”, український журнал “Вісник” і т. ін. Там, за океаном, виходять у нього ще чотири поетичні збірки – “Біла трава” (1963), “Валторна” (1972), “Із еспанського зшитка” (1978), “Смак Сонця” (1981) – як погляд на Україну з різних точок земної кулі (Америку, Іспанію, Аляску). Закоханий ностальгійний погляд...

Густим метафоричним письмом, високою, аж символічною, напруженою позначеною збірка “Біла трава”. Це ніби сплеск тризовних передчуттів, провидіння полум’яного поета, його спроба заглянути в майбутнє рідної землі і світу. Поет навіть тоді, коли земля вкрилася білою травою, бачить надію. І та надія – Мати.

*Але ти аж у пам’ять сторіч,
В пам’ять вічності, вічна, сянеш.
Без уваги, кохання і стріч –
Білотрав’я оце проминеш...*

Неабиякий майстер Леонід Полтава був і в жанрі поеми. Привертають увагу його широкі поетичні полотна “Енеїда модерна” (1955), “Нескінчений бій” (1959), присвячений Іванові Мазепі, “Райдуга” (1963, 1985), “Слово про Україну” (1970) та збірки “Поеми” (1983) і “Профілі” (1989). Доброго слова заслуговує епічна поема “Нестор”, хоч вона, може, й до кінця незавершена. Але то – явище. Суджу з тих фрагментів, які мені доводилося читати, та з відгуків його друзів.

А ще ж треба належно оцінити й прозу його, і драматургію, і лібрето до опер та оперет, твори для дітей та молоді (вийшло більше двадцяти видань), публіцистику, театро- й кінознавчі його праці. Уже побачили світ в Україні “Лісова книга” (упорядкування родини Чередниченків, худ. Оляна Рута; Київ, “Веселка”, 1995), знаменита “Абетка з історії України” (худ. Ярослав Паладій; Київ, “Ласс Компані ЛТД”, 1994), “Маленький дзвонар з Конотопу. Історичні оповідання. Київ, Глобус, 1995), “Абетка з історії України” у виданні “Українська абетка” (Київ, “Веселка”, 1996), історичний роман “1709” (ж. “Березіль”, ч. 1-2, 1998), перший том творів Леоніда Полтави “Обжинки” (Київ, “Задруга”, 2000) та деякі репринтні видання. На сцені Національної опери з 1995 року йде вистава “Анна Ярославна, королева Франції. (Антін Рудницький, Леонід Полтава). Але роботи ще багато, щоб повернути Леоніда Полтаву на Батьківщину, як того він ждав.

Леонід Полтава часто казав: “Люблю працювати для дітей”. Їм же, дітям, тепер насолоджуватися красою мови одного з найкращих творців для наймолодших чи-

тачів (“Лебеді”, “Котячий хор”, “Абетка веселенька для дорослих і маленьких”, вірші, казки, поеми, оповідання, лібрето оперет “Лис Микита”, “Лісова царівна”, “Мавпячий король”, “Лисячий базар”, а також повісті “Чи зійде завтра сонце?” та “Над блакитним Чорним морем”, поетична “Абетка з історії України”). А скільки сил і завзяття віддав Полтава громадській роботі. Ще в Німеччині він із Леонідом Лиманом редагує журнал “Школяр”. Стає співзасновником Спілки письменників МУР (Мистецький Український Рух). Згодом “Леонід Полтава, – як свідчить інж. М. Шпонтак, – з Богданом Гошовським був співзасновником організації Українських працівників дитячої літератури та спільно з Богданом Стебельським (ще в Європі) – співзасновником Асоціації Дітячів Української Культури. Протягом однієї каденції був головою АДК, а згодом його вибрано Почесним членом цієї заслуженої спілки діячів української культури”. Працював редактором газет “Свобода”, “Національна трибуна”, Бюлетеня УККА, “Нашого світу”, Вісника ООЧСУ, в редакції “Визвольного шляху”. Редагував журнал для молоді “Крилаті”. І журнал не загубився досі, нині його редагує Леся Мовчун.

Більшість свого життя Леонід Пархомович прожив під “справжнім прізвищем” Єнсен – прізвищем-оберегом від хижих полювальників на непокірні душі, прізвищем-легендою. Милу й прекрасну версію він вибудував про свій шведський родовід у славетному романі “1709”. Наштовхнули його на це “Шведські могили” над Сулою, на які він бігав школярем із Йосипом Дудкою, а, може, й збираєм на них із дідом Привоем (Яковом Федоровичем Богославським), у бібліотеці якого вони розкошували. Згадує Леонід ці могили й у новелі “У вишневій країні”, змальовуючи портрет своєї сестри в образі Аглаї: “Вона висока і струнка, колись, раніше була б із неї темноока дівка, що стереже вночі шведські могили біля Ромна – міста історії і ромашок...”.

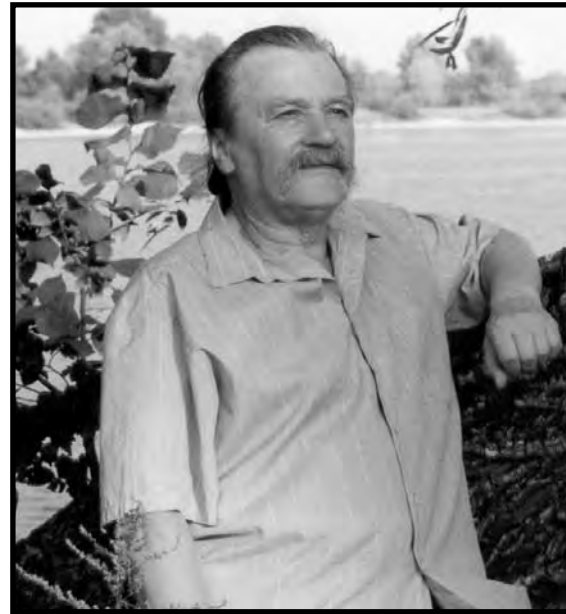
Аж ось нещодавно вдалося добути й документи справжнього Леоніда (їх зберегла двоюрідна його сестра по батькові – Гаїк Елеонора Олександрівна). Копію атестата зрілості про закінчення Любецької середньої школи, випсаного на ім’я Пархомовича Леоніда Едуардовича. Виписку з метричної книги Гросс-Вердерського Римсько-Католицького приходського Костелу за 1898 рік, яка засвідчує, що Леонідів батько Пархомович Едуард Адамович народився 28 липня 1898 року в місті Ромні Полтавської губернії. Довідку від 28 травня 1949 року – учительські Вовківської середньої школи Роменського району Сумської області Пархомович (Соляник) Любові Ул. Довідку від 31/ХІІ-1934 р. лікареві Пархомовичу Едуарду Адамовичу про те, що він дійсно закінчив 16 грудня 1934 року Київський Державний Медичний Інститут. Різні клопотання Пархомович Ядвіги Адамовни в різні колишні інституції за долю брата Едуарда Адамовича. Посвідку про смерть Леонідової сестри Пархомович Валентини Едуардівни (померла 14 червня 1945 року, про що Леонід також не знав). І, нарешті, повідомлення СБУ про трагічну долю Леонідовою батька – Пархомовича Едуарда Адамовича, нар. 1898 року. Очевидно, приbrane прізвище-легенда Єнсен зобов’язувало його служити вірою й правдою державницькій ідеї славетного гетьмана України Івана Мазепи, тим часом і берегло його від фатального кінця. А пам’ять про свою родину він проніс через усі лихоліття й потрясіння.

Як уже мовилося, волею Божою народився Леонід Полтава у день, про який мріяв усе життя – в день Незалежності України (до якого не дожив трохи більше року). Він передчував, він уже бачив переможні салюти на честь найбільшого свята свого народу:

*Хай дороги будуть, не стежинки,
Хай мільйони – на єдину путь!
Україно, справиш ти обжинки,
Ті, що їх Державою назвуть.*

Без таких людей міліє наш світ...

Неймовірно болюча й непоправна втрата: на 86-му році життя пішов від нас великий трудівник, видатний письменник і шляхетний українець, вихователь цілої плеяди майстрів слова Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО.

Дмитро Семенович Чередниченко (30.11.1935, с. Межиріч Канівського р-ну, тепер Черкаської обл. – 20.08.2021, Київ) – український поет, прозаїк, перекладач, педагог, фольклорист, мистецтвознавець, громадський діяч. Після закінчення Межиріцької середньої школи (1953) навчався в Київському педінституті (1953–1957). Брав участь у діалектологічній експедиції на Чернігівщині (1955), а також у першій українській антропологічній експедиції (Україна, Молдавія, Білорусія, Росія; 1956). Учителював на Київщині й Васильківщині (1957–1963), працював на журналістській та видавничій роботі (1963–1982). У 1991–2002 рр. видавав народознавчий часопис для українського шкільництва “Жива вода”.

У 1987 р. спільно з педагогами на базі Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського р-ну створив Малу академію народних мистецтв (МАНМ) ім. П. Чубинського, де вперше в Україні було запроваджено вивчення традиційних ремесел, проведення уроків народознавства, запис і реконструкція школярами народних свят і обрядів, місцевого фольклору, створено етнографічний музей. Поширенню ідеї педагогіки народознавства і МАНМ сприяли численні публікації Д. Чередниченка у фахових виданнях (журналах “Українська мова та література в школі”, “Радянська школа”, “Україна”, “Барвінок”, газеті “Радянська освіта” тощо). З 1992 очолював літературне об’єднання “Радосинь” при Національній спілці письменників України.

Автор численних поетичних збірок для дорослих та поетичних і прозових книжок для дітей, українського букваря “Материнка” (1992), шкільних читанок “Ластівка”, “Біла хата”, “Писанка” (1992), “Зелена неділя” (1993), кількатомної антології поезії української діаспори “Листок з вирію” (2001, кн. 1, 2002, кн. 2), “Журавлики” (2011, кн. 3), перекладів словацьких народних казок “Словацькі народні казки” (1982, 1990), литовських народних казок “Чарівний перстень” (2006), а також віршів, поем, романів і повістей з чеської, словацької, російської, білоруської, литовської, латиської мов.

Автор досліджень про П. Чубинського, С. Васильченка, В. Сухомлинського, К. Стеценка, про рід Симиренків та ін., розвідок про українських і литовських письменників, художників і педагогів. Вагомий внесок Чередниченка у відновлення пам’яті про фольклориста, етнографа і громадського діяча П. Чубинського на його батьківщині та загалом в Україні. Відновив могилу П. Чубинського в м. Борисполі, написав кіносценарій документального фільму “Рід” до 150-літнього його ювілею (1990). Близько 30 років працював над науково-популярним нарисом “Павло Чубинський” (Київ, 2005), у якому розкрив обставини формування й розвитку драматичної постаті поета і перекладача, громадського діяча, автора українського гімну,

ученого зі світовим ім’ям П. Чубинського.

Дмитро Чередниченко нагороджений почесною грамотою Верховної Ради Литовської РСР, почесною відзнакою УПЦ КП “Георгія Переможця” II ступеня, лавреат премій ім. Павла Чубинського (1992), ім. Максима Рильського (1994, за переклад поеми К. Донелайтіса “Літа” та впорядкування антології литовської поезії українською мовою), ім. Лесі Українки (за повість-казку “Хлопчик Горіхове Зерня і Лісовичка”, 2009), ім. Олени Пчілки (2015), ім. Івана Огієнка (1996), премій Литовсько-Українського культурного фонду ім. Тараса Шевченка (1999), ім. Святого Ієроніма (2015), “Благовіст” (за книгу “Доторки”, 2019). Кавалер ордена великого князя литовського Гедиміна III ступеня (1996) та ордена “Лицарський хрест” – “За заслуги перед Литвою” (2003). Відмінник народної освіти України (1988). Нагороджений медаллю Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Григорія Ващенка (2006).

Чесна й благородна людина, глибоко порядна особистість, Дмитро Семенович залишає своєму народові непересічну спадщину як талановитий поет і перекладач, а також зворушливий приклад того, як скромно, без галасу служити любій Вітчизні.

Він буде довіку з тими, кого зіграв своїм Словом і Ділом, з тими, кого наснажив на добру дорогу – його справжня і чиста любов, його неодмінне побажання “Доброго ранку!”... Індійські мудреці кажуть, що, переступивши 83-річну межу, душі стають охоронцями Землі... Так хочеться в це вірити – зрештою, Дмитро Семенович і тут охороняв, множив світло “по пояс – у волоськах, по серце – у житах”, а світло карбується на вічних скрижальях – і відраджується після позірною згасання, як заповідав мудрий Чередниченків патрон – Святий Ієронім, як заповідає його Хлопчик Горіхове Зерня, його Чюрльоніс, його рідні душі, друзі та вчителі, його Слово і Творчість...

Без таких людей міліє наш світ... Спочивай з миром, дорогий Друже! Ти заслужив шану й вдячність своїх співвітчизників.

Наші співчуття родині, зокрема дружині Галині Кирпі, доньці Оляні Чередниченко.

*Анна Багряна, Олександр Божко,
Сергій Борщевський, Василь Василяшко,
Анатолій Гатненко, Ірина Гнатюк,
Любов Голота, Алла Діба, Роман Дідула,
Петро Засенко, Людмила Іванікова,
Микола Ільницький, Василь Клічак,
Юрій Коваль, Михайло Литвинець,
Людмила Лук’яченко, Павло Мовчун,
Леся Мовчун, Марія Морозенко,
Михайло Насенко, Олена О’Лір,
Олесь Лупій, Дмитро Павличко,
Ярослава Павличко, Дмитро Пилипчук,
Наталка Поклад, Юрій Попсуєнко,
Михайло Сидоржевський, Андрій Содомора,
Анатолій Чердаклі, Дмитро Чистяк, Рауль
Чілачова, Оксана Шалак, Василь Шкляр
22.08.2021 р.*

Редакція тижневика “Слово Провісiti” глибоко сумує через вічну розлуку з прекрасним і людяним письменником Дмитром Семеновичем Чередниченком, постійним нашим автором і радником, уважним читачем.

Д. Чередниченко за кілька днів до свого відходу надіслав до редакції статтю до 100-річчя Леоніда Полтави, яку ми друкуємо.

Пом’янімо Дмитра Семеновича щирим словом і побажаймо, аби його багата творча спадщина дійшла до українського читача.

З висоти першого десятиліття

Київський незалежний театр "Маскам Рад" відсвяткував десять років від дня створення. Разом із акторами подію відзначили багато давніших шанувальників цього колективу, а також ті, хто дізнався про театр не так давно.

Театр було створено у травні 2011 р. Проте своїм днем народження тут вважають 2 липня — саме цього дня відбулася прем'єра в рамках театрального майданчика Міжнародного етнокультурного фестивалю "Трипільське коло". Відтоді театр дуже любить фестивалі і не лише бере в них участь, але й сам організовує. За ці роки в репертуарі з'явилося понад сорок вистав, а до команди театру долучилося більше 35 акторів.

Десять років для незалежного театрального колективу — це багато, — зазначила керівниця театру "Маскам Рад" **Інна Гончарова**. — Ми працюємо без підтримки з боку держави та міста Києва. Єдине стаке джерело доходу — кошти за квитки, які глядач купує на наші вистави, тобто добровільні пожертви громадян на діяльність незалежного театру.

Наш театр став фундаментом для проведення та організації різноманітних культурних заходів. Поступово ми стали одним з найпотужніших організаторів фестивалів в Україні. Разом з Національним історико-архітектурним музеєм "Київська фортеця" ми створили першу в Україні кроссекторальну мультидисциплінарну культурну платформу "Креативна фортеця".

Спочатку давали вистави лише у вихідні дні. Сьогодні вже працюємо і в будні. З осені 2013 року основним майданчиком театру є Київська фортеця. А в 2014-му ми разом з музеєм започаткували Міжнародний фести-

валь історичного кіно "По за часом". У цьому році в травні провели його вже увосьме. Це унікальний фестиваль, аналогів якому немає в Україні, не так багато схожих фестивалів у світі. Представляємо цікаві фільми, яких не знайдеш в інтернеті, з історії України та інших держав.

Також театр є постійним партнером і співорганізатором міжнародних театрального фестивалів. Восени 2013-го відбувся Перший міжнародний фестиваль "Joy-Fest". Хоча це театральний фестиваль, але в його рамках ми проводимо і виставки, і концерти. Загалом відбулося 7 таких фестивалів. У 2015-му започаткували фестиваль дитячих театрів "Joy-Fest-діти", який провели 5 разів, востаннє в 2020 р. он-лайн. Перші два дитячі фестивалі відбулися у Музеї "Київська фортеця", але оскільки значно зросла кількість його учасників, то наступні відбувалися на інших локаціях. Ще один фестиваль — Української класичної музики "Смальта", який перший раз проходив у стінах Національного заповідника "Софія Київська", а потім — у "Київській фортеці". Також, починаючи з 2019 року, двічі провели міжнародний фестиваль монодрам "Solo Plays Fest". Всього ж у нашому творчому активі 20 фестивалів у різних жанрах мистецтва. Але саме театр виступив фундаментом нашої культурної діяльності.

Мої колеги — не просто актори театру, вони наші однопумці, соратники. Разом ми працюємо за-

ради однієї великої справи. Це навіть не робота, це — наше життя. Завжди творимо заради глядача, аби йому було комфортно і цікаво. Аби він замислився над тими сенсами, які ми хочемо донести.

Ми позиціонуємо себе як театр інтелектуального формату, проте таке позиціонування придумали не ми, а наші глядачі. Навіть в елементарну комедію прагнемо вкласти певний сенс і донести його до публіки.

— Також ми маємо проєкт "Креативна Україна", — продовжив співзасновник театру "Маскам Рад" **Віктор Кожевніков**. — Це культурна платформа європейського зразка. Наразі наш основний партнер — Київська фортеця. Сподіваємося, що згодом до нас приєднаються інші учасники: вищі навчальні заклади, майстерні народних ремесел, міжнародні фонди, художні галереї — аби ці старовинні будівлі наповнилися життям та культурними подіями.

Сьогодні в Києві відбувається багато культурно-мистецьких заходів, проте наше місто за їх кількістю та різноманітністю все ж поки що значно відстає від інших європейських столиць. Але маємо перспективи в цьому напрямку.

Як уже згадувалося, 2 липня 2011 року ми виступили з першою нашою виставою на фестивалі "Трипільське коло". Вона відбувалася на відкритому повітрі, під дощем. Але не дивлячись на несприятливу погоду глядачі не тільки не розходилися, навпаки спектаклю їх стало ще більше. Зрозуміли, що людям це пот-

Оксана Новікова-Вирган, Інна Гончарова та Віктор Кожевніков

рібно і треба цю справу продовжувати.

Другою нашою виставою став шедевр світової драматургії "Безіменна зірка", який поставила наша донька Ксенія Гончарова і зіграла в ньому головну роль. Цю виставу відновлено в 2020, і вона й досі в репертуарі театру. Потім були "Той самий Мюнхаузен", "Ніч перед Різдом", багато інших спектаклів. В останні роки поряд з драматичними демонструємо й музичні вистави і театралізовані концерти. Нещодавно відбулися прем'єри опери-буф "Ведмідь", концерту "В Неаполі — місті яскравого світла". Наступна опера — "Кохання на трьох" за Г. Доніцетті.

Два роки тому актор і режисер Петро Миронов показав на Solo Plays Fest виставу "Маєстро Азнавур" за п'єсою Тамари Альохіної, і згодом він долучився до діяльності нашого театру з іншими своїми моновиставами. Проте він не зупиняється на досягнутому. У 2020 році він поставив "Троє у човні, не рахуючи собаки",

"Спокуса" за романом Моєма "Театр", бере участь в інших проєктах.

Директор Національного історико-культурного музею "Київська фортеця" **Оксана Новікова-Вирган** згадала про тематичні екскурсії "Таємниці косоного капюніру" та "Барон Мюнхаузен у "Київській фортеці", які музей створив разом з Театром "Маскам Рад". А також про два спільні фільми. Перший розповідає про перебування Мюнхаузена в Києві у 1739 році, а другий — перша частина циклу "Міфи і легенди "Київської фортеці", в якій йде мова про убивство Столипіна.

Завершальним акордом святкування став показ "фірмової" вистави театру "Льотчик і троянда" за п'єсою Інни Гончарової, в якій розповідається про романтичні стосунки Антуана де Сент-Екзюпері. Поставив виставу Петро Миронов. Він також зіграв роль головного героя. Образи жінки, які були в житті письменника і льотчика, відтворила на сцені Інна Гончарова.

Дорогами Катерини Кричевської-Росандіч

У Музеї української діаспори експонується ювілейна виставка "Катерина Кричевська-Росандіч. Дороги і люди", організована до 95-річчя від дня народження відомої української та американської мисткині.

в еміграції та після відвідин України в 1993 році. На виставці також експонуються твори Василя Кричевського (Молодшого), Петра Холодного (Молодшого) та Людмили Морозової.

— З життєвих доріг Катерина Кричевська-Росандіч виїшла людиною світу та самотньою художницею, — розповідає кураторка виставки, мистецтвознавиця **Оксана Підсуха**. — Європа сформувала художній смак і стиль мисткині. Америка стала для неї другою батьківщиною, де Кричевська змогла вільно дихати й працювати. Україна ж лишається для художниці духовним якорем й усвідомленим вибором. Успадковане почуття відповідальності перед Батьківщиною, а також екзистенційна любов до рідної землі повсякчас рухають помислами її душі...

До експозиції увійшли близько 70 робіт із колекції Музею української діаспори, Національного художнього музею України, зібрання родини Малакових та інших приватних колекцій.

Виставка здійснюється в рамках проєкту "Катерина Кричевська-Росандіч. Дороги. StraBen. Roads" спільно з Міжнародним благодійним фондом світових ук-

раїнців "Діаспора" за підтримки Українського культурного фонду.

Експозиція розповідає, що життєпис Катерини Кричевської-Росандіч розгортався на великій історичній сцені — у двох сторіччях та на двох континентах. Її мистецьке формування відбувалося українськими, європейськими та американськими дорогами: вони загартували її, розширили світогляд, надихали на творчість. Стежки та вулиці, міські бульвари та мальовничі краєвиди, що зустрічалися мисткині на творчому шляху, стали також її улюбленими "персонажами", які змінювалися, дорослішали та реагували на трансформацію особистості й життєві зигзаги.

Особистість та творчість мисткині сформувало і блискуче коло української національної еліти, до якого вона належала від народження. За спиною художниці стояло два покоління мистецької династії Кричевських, що заклали фундамент незалежної української держави та прикрасили національну культуру на еміграції. Змалку Катрусу оточували творчі дідуся та бабусі, їхні колеги та приятелі, яких пізніше визнали класиками, творцями українського модерного мистецтва. Шляхами еміграції Кричевська розширювала своє коло спілкування, до якого увійшли відомі українські митці в еміграції Микола Кричев-

ський, Яків Гніздовський, Петро Холодний (Молодший), Людмила Морозова.

У своїй творчості ренесансно світла натура художниці наслідувала і безупинно шукала гармонію в природі та в діяльності людини, а найчастіше — в збалансованому поєднанні того й іншого. Ці острівці прекрасного й надихали Катерину Василівну на творчість. Морські, гірські чи міські краєвиди написані нею з натури, завжди наповнені почуттям любові до Всесвіту і захватом перед його високою красою й таємницею.

Великою надією в житті та творчості мисткині стала подорож до України у 1993 році. Впізнання, душевний шем, нові відкриття, захоплення, розчарування, сум втрат, надії — уся ця гамма вибухнула на полотні зрілим творчим злетом.

А найбільшим мистецьким університетом для Катерини Кричевської стали дороги еміграції. У 1943–1944 роках вона вчилася у Празькій художньо-промисловій школі, у 1947–1948 роках відвідувала Гайдельберзький університет, писала з натури краєвиди повоєнної Європи. Втім, у ці драматичні роки навчання було уривчастим, тож художниця не мала можливості систематизувати свої професійні навички та послідовно вдосконалювати власну техніку.

Така можливість у неї з'явилася у 1950-ті роки, вже в еміграції у США. 1954 року мисткиня приїхала у Нью-Йорк. Там вона познайомилася зі своїм дядьком, вже відомим на той час акварелістом Миколою Кричевським з Парижа. Художниця опанувала техніку дядька й радо пристала на його пропозицію відвідати Європу та продовжити навчання.

У 1959 році вона прибула до Франції. У Парижі та Венеції Катерина відвідувала пленери з Миколою Кричевським, які стали для неї неоціненною школою. "Мені мій дядько Микола дав дуже багато. Як учитель — строгий і безкомпромісний, як дядько — щедрий і уважний", — згадувала художниця. Під його впливом вона наповнювала свої пейзажі повітрям та стала дедалі вільнішою у своїй творчості.

Представлені в експозиції краєвиди Миколи та Катерини Кричевських дають можливість прослідкувати вплив майстра на ученицю. Разом з тим твори 1950-х років демонструють і формування творчої індивідуальності мисткині, її молодий енергійний темперамент, що виявляється в захопленні індустріальною тематикою, створенні низки яскравих урбаністичних пейзажів.

У публікації використано матеріали Музею української діаспори

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Анатолій КАЧАН Кличе дзвоник з літа в осінь

Поезія Анатолія Качана навчає дітей ясно бачити світ і любити життя. Образне мислення письменника свіже, жваве, яскраве, тож пробуджує в дітях безпосереднє, самостійне, ясне світобачення й тонке, проникливе сприйняття життя. А жартівливо-іронічний погляд автора на технозалежність сучасних дітей спонукає їх до самоіронії та відновлення природного світовідчуття.

Олександр Шокало

Ловлять соняшники листям
Сонячне проміння
І ховають в золотисті
Квіти-насініни.

Восени з того насіння
Потече в сулію
Вся осяяна промінням
Сонячна олія.

Сонце в гронах винограду,
В кавунах і динях,
В грушах, яблуках із саду,
В айстрах і жоржинах.

Медом сонячним бджолині
Вулики наліті...
Ось такі-то переміни
Сталися за літо.

Відлетіла позавчора
Ключниця зозуля
І до вирію над морем
Двері відімкнула.

Вже збирається на віче
Птаство стоголосе.
Скоро вже і нас покличе
Дзвоник – з літа в осінь.

Ранкові поїзди

Ще море тепле, ще сади
Не одягалися в червоне,
А вже ранкові поїзди
Привозять іній на вагонах.
У привокзальних квітниках
Жар чорнобривців догорає,
І Літо з айстрами в руках
Красуню Осінь зустрічає.

Знайомо чайка

Над морем сонце і блакить,
Із вітром граються вітрила.
А ген до хлопчика летить
Із моря чайка білокрила.

Ось на плечі уже вона
Сидить, немов у себе вдома.
Напевно, чайка та ручна
Давно із хлопчиком знайома.

Білі ночі в Одесі

Шороку по Одесі
В святковому вбранні
Акації-принцеси
Гуляють навесні.

У травні всю Одесу
Беруть вони в полон:
Лузанівку, Пересип,
Фонтан і Ланжерон.

Під спів пташок надвечір
В міський заходять сад,
Накинувши на плечі
Південний аромат.

Йдемо до Дюка містом –
Акації вже тут,
По сходах урочисто
До моря нас ведуть.

Ось ми вже на причалі,
Де з сином на руках
Морячка зустрічає
Із рейсу моряка.

Ген біля небокраю
З'явився, мов міраж,
У супроводі чайок
Морський суховантаж.

Як лоцмани бувалі,
Ті чайки кожен раз
Ведуть аж до причалів
То яхту, то баркас.

А ген на косогорі,
На схилах, як салют
Весні, Одесі, морю, –
Акації цвітуть!

З Приморського бульвару,
Мов сивий капітан,
В зелених окулярах
Вітає їх платан.

А з гавані Нептуна,
Як дівчині моряк,
Акаціям-красуням
Підморгує маяк.

Коли у білій тиші
Акації цвітуть,
Стає вночі світліше
У місті і в порту.

Шепоче хвиля хвилі:
“На берег подивись, –
Це знову ночі білі
В Одесі почались”.

Літаюча тарілка, або Школа над морем

1
В Одесі над морем
“тарілка” кружляла
І сіла на березі
біля причалу.

Зійшли із тарілки
Інопланетяни
І мовчки пропали
в ранковій тумані.

На згадку про ту
таємничу мандрівку
На березі моря
зосталась тарілка.

Це бачили хлопці
із нашого класу,
Маяк у порту
і рибалки з баркаса.

Сподобалась людям
тарілка простора,
У ній розмістилася
школа над морем.

Тепер у цій школі
навчаються діти
Свою Україну
і море любити.

А ще – берегги,
наче вени-судини,
Малі і великі
річки України:

Дніпро і Дністер,
Чичиклію й Синюху –
Квітчастих посестер
Південного Бугу...

В зелених долонях,
від краю до краю
Несуть вони води
і в море впадають.

2
За вікнами школи –
з буйком над водою –
Гойдаються чайки
на хвилях прибою.

Із берега моря
ті чайки, бувало,
До нашого класу
не раз залітали.

І школа, і море,
і чайки крилаті
Нас учать по-новому
світ відкривати.

Під гомін прибою
ми пишемо твори,
Читаємо вірші
про місто над морем.

А я аквареллю
малюю картину,
Де з парусом білим
гуляють дельфіни.

Над ними кружляє
в небесній блакиті
Тарілка прибульців
із іншого світу...

З відчинених вікон
я бачу шоранку
Одеський маяк
у легкому серпанку.

А ген, як сторожа
на дальній заставі,
На рейді стоять
кораблі величаві.

Дивлюсь я на море
і мрію-гадаю:
А може, це нас
кораблі ті чекають?

Чекають і манять
в безмежні простори
Нових Магеланів
із школи над морем.

Вартагра В

Герословиця
Летить до гаю ночувати
Сорока білобока,
Летить і рідну сіножат
Не впізнає сорока.

Там, де т р а - в а
цвіла колись,
Стоять стоги, мов шатра,
А там, де верби обнялись,
Димить-палає в а - т р а .

Дарма сорока скрекотить:
“Куди ж поділась в а р т а ?”
Навколо в а т р и в а р т а
спить,
Чого ця в а р т а в а р т а ?

Кому потрібна, я б сказав,
Така нікчемна
В а р т а г р а В .

Горнятка-двійнятка

– Звідкіль ви взялися,
горнятка-двійнятка?
– З гончарного круга
зійшли ми спочатку.

Квітчастим узором
нас пензель покрив
І жаром гарячим
вогонь обпалив.

– А хто ж вас, горнятка,
із глини ліпив,
На крузі гончарнім,
як дзигу, крутив?

– Ліпили із глини
нас друзі старі –
Дівчатка-близнятка,
малі гончарі.

Нічний скрипаль

Безконечник
Всю ніч цвіркун на скрипці грав,
На скрипці грав, на скрипці грав
І лиш під ранок задрімав, –
На скрипці грав і задрімав.

І сниться цвіркунові сон,
Сон без кінця, без краю,
Що ніби він на свайбі сов
Всю ніч на скрипці грає.

Танцюють сови і сичі,
В очах вогонь палає,
Танцює полум'я свічі,
А він на скрипці грає.

Та раптом півень заспівав!
Цвіркун розплющив очі,
Смичок і скрипочку сховав
І знов заснув до ночі.

І сниться цвіркунові сон,
Сон без кінця, без краю,
Що ніби він на свайбі сов
Всю ніч на скрипці грає.

Танцюють сови і сичі,
В очах вогонь палає,
Танцює полум'я свічі,
А він на скрипці грає.

Та ось за річкою зійшов
Ясний півмісяць-скибка.
Цвіркун прокинувся і знов
Дістав смичок і скрипку.

І знов цвіркун на скрипці грав,
На скрипці грав, на скрипці грав
І лиш під ранок задрімав, –
На скрипці грав і задрімав...
І так далі,
поки не мине літо.

Чумацький Шлях

Чумацькі валки соляні
При світлі місяця над степом
Пішли в легенди і пісні,
А Віз Великий – аж на небо.

Зоря вечірна в небесах
Розквітла маком при дорозі
І світиться Чумацький Шлях,
Як сіль, розсипана із Вожа...

Ген на вогні кипить куліш
Біля сузір'я Козерога,
А біля зоряних коліс
Воли пасуться круторогі.

Щоб Віз Чумацький і чумак
Не заблукали ненароком,
Посеред неба є маяк –
Полярна зірка ясноока.

Ластівчані ігри

Ластівки над річкою
граються щодня:
Ластів'ята ластівку
вчать доганяти.

В небі, де розлита
синя акварель,
Ластів'ята з вереском
крутять карусель.

Крутять мертві петлі
і на віражі
Ледь води торкаються
біля комишів.

Ось вони під хмарою,
ось вони вже тут,
На польоті бриючим
воду з річки п'ють.

Ті веселі ігри
з виском пополам
Стануть у пригоді
юним ластівкам.

Стануть у пригоді
в рідній стороні,
Понад морем Чорним
і на чужині.

Відтепер грайливих,
спритних ластів'ят
Вже не схопить в кігті
яструбок-пірат.

Може, й наші ігри,
перші відкриття
Стануть у пригоді
на стежках життя.

Як минеться літо,
крикнем ластівкам:
Завтра вам до вирію
і до школи – нам!

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Анни ОВЧАРЕНКО

Пісенна сповідь Ігоря Борка

Усі важливі віхи творчої біографії Ігор Борко зустрічає у концертних проектах разом з “Рідними наспівами”. “З голосу землі моєї” — таку назву мала програма нового концерту. А створити святковий настрій допомогла ведуча концерту — заслужений діяч мистецтв України Світлана Корещька, яка відкрила багато таємниць з творчої майстерні співака.

Розпочали вечір “Гуцульською фантазією” Анатолія Дубини у виконанні лавреата всеукраїнських та міжнародних конкурсів, володаря гран-прі міжнародного фестивалю “Світ музики” в Італії Ансамблю народних інструментів “Рідні наспіви” (художній керівник — заслужений працівник культури України Юрій Карнаух).

Ігор Борко на високому рівні представляє у світі рідну пісенну культуру. Крізь призму свого серця пропускає оперну класику, твори сучасних композиторів і, насамперед, українську народну пісню, з якою торує свій Богом даний шлях. А цього вечора свій виступ він розпочав історичною козацькою піснею “Зелений дубочку”.

Продовжила концерт пісня “Там, де Ятрань круто в’ється”, яку довго вважали народною, але з плином часу пошуковці з’ясували, що ця пісня належить перу сучасника Тараса Шевченка — Антіна Шашкевича.

Сольний концерт — як театр одного актора. Адже камерно-вокальні твори надзвичайно вибагливі, складні для виконання. А слухати їх — велика насолода. Один з таких творів, що прозвучав цього вечора, — прекрасний ноктюрн, мелодія, яку більшість знає ще змалечку, що сяє у світлі зірок Чумацького шляху — “Ніч яка місячна” на слова Михайла Старицького.

Народна пісня має бездонну глибину, величезний різноплановий світ. А на концерті до глибини краси української народної пісні додалося буйноцвіт-

Національна філармонія України продовжує цикл концертів, започаткованих спільно з Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого. Одним з найяскравіших заходів цього циклу став сольний концерт народного артиста України Ігоря Борка.

та тембрів народних інструментів ансамблю “Рідні наспіви”, які подарували “Віночок на теми українських мелодій” композитора Іллі Суховерного.

Гортаючи сторінки біографії Ігоря Борка, спостерігаємо цікаву рису його стилю: щоразу він прагне брати до репертуару нові твори. Саме з його голосу в музичне піднебесся полетіло багато стрілецьких пісень, пісень лемківського фольклору, пісень Української повстанської армії. Пісня “Нічка цікава” стала дуже популярною, її виконують численні хорові колективи, фольклорні гурти, тріо бандуристів. А вперше ця пісня з’явилася саме у виконанні Ігоря Борка. І журналісти українського радіо доклали багато зусиль для того, аби знайти матеріал про цю пісню. Авторка музики і слів — Одарка Романова, яка народилася на Чернігівщині. Вона товаришувала з акторкою Марією Заньковецькою, листувалася з Іваном Франком, дружила з родинами Лисенків, Косачів і Старицьких. Кажуть, що мелодію цієї пісні Одарка наспівала Миколі Віталійовичу Лисенку. Він записав її і обробив. І врешті на прекрасний вірш Одарки Романової народився маленький шедевр, перлина ліричної української пісні “Нічка цікава”, яка полетіла у світ з голосом Ігоря Борка.

Кожна українська народна пісня — як маленька симфонія, втілює глибоку думку, особливу народну мудрість. Історична козацька пісня “Ой у полі криниченька”, яка про-

Ігор Борко зі своїми учнями

довжила вечір, нагадує про перші концерти Ігоря Борка з ансамблем “Рідні наспіви”, налаштує на тональність роздумів про швидкоплинність життя і неповторність кожної миті.

Українських солоспівачів оспівано багато жіночих імен, серед них — Ганна. Лише на Закарпатті є до 70 варіантів цього імені. Під час нового концерту звучала весела, життєствердна пісня про красуню-молодичку на ім’я Ганздя.

Нещодавно Ігор Борко відзначив свій ювілейний день народження. З цієї нагоди на творчому вечорі прозвучало музичне вітання від відомого баяніста, народного артиста України Сергія Грінченка, з яким вони разом виступали у найбільших концертних залах України. (До речі, Ігор Борко починав свій творчий шлях як баяніст, у цьому виконавському жанрі має вищу освіту).

Чимало музичних відзнак Ігор Борко здобув в Італії, Іспанії та Франції. У Сицилії став лавреатом міжнародного оперного конкурсу імені В. Белліні, привіз звідти сицилійські пісні, яких до-

цього в Україні ніхто не виконував. Ці композиції відзначаються неповторним колоритом. Одна з таких пісень “Хто тобі сказав”, її герой промовляє до коханої: “Ну хто тобі сказав, що я тебе залишу? Краще помру, ніж покину тебе. Ти кохання усього мого життя”.

А неаполітанська “Мама” не потребує перекладу, адже присвячена найдорожчій людині в житті кожного.

Ведуча концерту нагадала, що Ігор Борко брав участь у багатьох престижних конкурсах, зокрема, в Польщі, де кращі тенори світу виконували оперні арії. А замість жури в залі були глядачі, кожен з яких віддавав свій голос трояндою тому співакові, якого вважав найкращим. Таким чином український виконавець отримав майже тисячу троянд і визнання першого тенора. Місцева преса тоді писала, що оксамитовий голос Борка зворушив слухачів. Спогадом про той конкурс стала пісня Е. ді Капуа та Дж. Капурро “O, sole mio”, яка отримала бурхливі оплески вдячної публіки і була двічі виконана на біс.

Співак завжди залишається вдячним учнем свого незабутнього вчителя Костянтина Огнєвого, постійно згадує про педагога в інтерв’ю. А під час концертів виконує з оперного репертуару К. Огнєвого серенаду Смітта з опери Жоржа Бізе “Пертська красуня”.

Вже восьмий рік поспіль Ігор Борко поєднує свою виконавську діяльність з педагогічною роботою — навчає студентів у Національній музичній академії України імені Петра Чайковського. На завершених концертах разом з педагогом виступили його учні — студенти з Китайської Народної Республіки, лавреати міжнародних конкурсів Жан Сі та Цао Хоньвен. У їхньому виконанні прозвучала пісня Петра з опери Миколи Лисенка “Наталка Полтавка”.

— Склалося так, що я два роки не виступав, — зізнався Ігор Борко. — Для мене було важливо відчувати, в якому стані мій голос, як мене сприйме публіка. Одна справа займатися викладацькою діяльністю, а зовсім інша — творчість. До того ж, я вперше виступав у Національній бібліотеці імені Ярослава Мудрого, зала якої дуже відрізняється від Колонного залу імені Миколи Лисенка Національної філармонії України, де зазвичай відбуваються мої концерти. Був майже аншлаґ, я відчув, що людям мій виступ сподобався. На концерті було багато дорогих для мене людей, серед них радіожурналістки Люзель Сабітова, Людмила Рубан та Валентина Давиденко, а також пані Людмила Кузьмук зі своїм сином Іваном.

У вересні візьму участь у концерті, присвяченому пам’яті Олександра Білаша. Цей рік ювілейний не лише для мене, а й для ансамблю “Рідні наспіви”, готуюмо кілька цікавих спільних програм. Також заплановані мої сольні програми на наступний рік: у травні — велика програма до дня Києва у Колонній залі імені Миколи Лисенка, ще один концерт хочу зробити у Великій залі імені Василя Сліпака Національної музичної академії України.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор

Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,

Микола ТИМОШИК,

Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка

Галина ДАЦЮК

Коректорка

Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

